

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Islam på bygda

Religiøs praksis blant unge muslimer på bygda i Norge

Pia Merethe Vinje

Veileder

Førsteamanuensis Audun Toft

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5090-1: Masteroppgave i KRLE (30 ECTS), vår 2024

Antall ord: 20664

Forord

I arbeidet med denne oppgaven har jeg lært mye og jeg har virkelig likt å jobbe med den. Det har selvfølgelig vært tidkrevende og til tider frustrerende, men mest av alt gøy og spennende.

Det er mange som skal takkes, og aller viktigst er informantene mine. Uten dere hadde det ikke blitt en oppgave. Tusen takk for at dere stilte opp og var så ærlige i samtalene vi hadde.

Tusen takk også skolen jeg jobber på hvor ledelsen har lagt godt til rette for gjennomføring av lesedager og eksamener i de årene jeg har holdt på. Takk til kollegaer og teamet mitt, spesielt Bård, for heiarop og villighet til å ta på seg vikartimer når det var nødvendig.

Uten Audun Toft som veileder er jeg usikker på om jeg hadde kommet i mål med dette arbeidet. Tusen takk for gode og konkrete tilbakemeldinger, både skriftlig og i veiledninger i Zoom.

Den aller største takken skal Konemor ha! Du må være verdens mest tålmodige menneske og er helt unik. Nå gleder jeg meg masse til å tilbringe mye mer tid sammen med deg.

Sammendrag

Tema for denne oppgaven er tro og religiøs praksis hos unge muslimer på bygda i Norge, og jeg ønsket å finne ut hvilke fordeler og hindringer unge muslimer møter når avstandene blir store og muslimene få.

For å finne prøve å finne svaret på dette, intervjuet jeg fem unge muslimer som bor mer enn en times kjøring fra nærmeste moské. Alle var i alderen 16 til 24 år og betegnet seg selv som muslimer. Det var stor variasjon i hvor religiøse de anså seg selv, og hvor mange religiøse ritualer de praktiserte. Fire av fem informanter er født utenfor Norge, mens den siste er født i Norge av muslimske foreldre. Av informantene mine er det kun én som har bodd med biologisk familie hele livet. Én bor i fosterhjem, mens de tre siste er enslig mindreårige flyktninger.

Teoriene jeg har brukt i denne oppgaven er for det meste hentet fra religionssosiologien og hovedvekten er lagt på sekularisering, og da spesielt individuell sekularisering, individualisering og hverdagsreligion.

Hovedfunnene mine er at avstander påvirker de religiøse ritualene, men de unge muslimene blir ikke nødvendigvis mindre religiøse, de utøver religionen annerledes enn de ville hvis de hadde større nærhet til moské. Et annet viktig funn er viktigheten av familie i den religiøse sosialiseringa og opprettholdelse av religiøse ritualer.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Begrunnelse for studien.....	1
1.2	Problemstilling	1
1.3	Bakgrunn: Unge muslimer på «bygda».....	2
1.3.1	Hva er «bygda»?.....	3
1.4	Tidligere forskning	5
1.4.1	Sissel Østberg	5
1.4.2	Sveinung Sandberg med flere	6
1.4.3	Ida Marie Høeg (red.).....	7
1.4.4	Annen forskning	8
2	Teori	10
2.1	Sekularisering	10
2.1.1	Sekularisering på samfunnsnivå.....	10
2.1.2	Sekularisering på organisasjonsnivå	11
2.1.3	Sekularisering på individnivå.....	11
2.1.3.1	Religiøs sosialisering.....	12
2.1.3.2	Religiøs individualisering og privatisering	13
2.2	Hverdagsreligion	14
2.3	Religion og ungdom	16
3	Metode.....	17
3.1	Kvalitativt intervju	18
3.1.1	Semistrukturert intervju.....	18
3.2	Utvalg	20
3.2.1	Informert samtykke	21
3.2.2	Forskningsetikk	22
3.2.2.1	Maktbalanse	22

3.3	Transkribering	23
3.4	Analyse.....	23
4	Presentasjon av empirien.....	25
4.1	Presentasjon av informantene.....	25
4.1.1	Eva.....	25
4.1.2	Ahmad	25
4.1.3	Bosco.....	25
4.1.4	Mohammed.....	25
4.1.5	Cataleya.....	26
4.2	Oppvekstmiljø og religiøsitet	26
4.3	Bønn	28
4.4	Moskeen	29
4.4.1	Moské i nærområdet.....	30
4.5	Koranen og koranskole.....	31
4.6	Mat og drikke	32
4.6.1	Faste	32
4.6.2	Svinekjøtt	34
4.6.3	Alkohol.....	35
4.7	Høytider.....	36
4.7.1	Id al-fitr	36
4.7.2	Id al-adha.....	38
4.8	Pilegrimsreise	38
4.9	Kunnskap.....	39
4.9.1	Familie.....	39
4.9.2	Internett	40
4.10	Framtida	40

5	Drøfting	42
5.1	Sekulære muslimer?	42
5.2	Familie.....	43
5.3	Bosted.....	44
5.4	Individualisering og hverdagsreligion.....	46
5.5	Fra ytre til indre religiøsitet.....	48
5.6	Framtid på bygda?.....	49
6	Konklusjon	51
7	Litteratur.....	53
8	Vedlegg	57
8.1	Vedlegg 1, Samtykkeerklæring	57
8.2	Vedlegg 2, Intervjuguide.....	59

1 Innledning

1.1 Begrunnelse for studien

De første muslimene kom til Norge på 1960-tallet, og da først og fremst som arbeidsinnvandrere (Vogt, 2018, s. 145). De aller fleste bosatte seg hovedsakelig på Østlandet eller i Osloområdet (Vogt, 2018, s. 148), og det er fortsatt i det området de fleste muslimer bor i dag. Likevel ser vi spredning i den muslimske befolkningen, og det bor nå muslimer over hele landet (Sødal et al., 2018, s. 138). Det finnes få studier på muslimer utenfor Oslo, så kunnskapen om muslimer generelt, og muslimske ungdommer spesielt, som bor mer ruralt, er lav. I området jeg har forsket er den ene kommunen en mottakskommune, noe som har ført til ganske stor innvandring, og før krigen i Ukraina, var det en overvekt av muslimer som kom. Flere av de unge muslimene i området hvor jeg har forsket, kom til Norge som enslig mindreårige og jeg har lurt på om fysisk fravær av nær familie påvirker ungdommenes holdning til religion.

Av natur er jeg nysgjerrig på mine medmennesker, og da spesielt ungdom. Jeg synes også religion og religionsutøvelse er veldig spennende, og etter at vi fikk flere og flere ungdommer fra land med islam som majoritetsreligion, har min nysgjerrighet på muslimske ungdommer økt. Som lærer, og en ellers ganske så sosial person, kommer man titt og ofte i diskusjoner. Da er det kjempenyttig for meg å ha kunnskap om islam, muslimer og ritualer slik at jeg kan svare på en god måte. Drømmen er jo at vi vet så mye om hverandre og hverandres religion og kultur, at det ikke blir så skummelt lenger. Som lærer så mener jeg at denne forskningen kan bli nyttig i vårt møte med muslimske elever og deres foreldre. Da kan vi unngå uheldige episoder og ha et bedre utgangspunkt for en god skolehverdag for eleven.

1.2 Problemstilling

Jeg ønsker å undersøke unge muslimers religionsutøvelse, og da unge muslimer som bor langt fra nærmeste by og religiøse møtesteder. Videre ønsker jeg å finne ut hvordan de utøver sin tro - hvor de er og hvem de er sammen med, både i hverdagen og i høytider. De fleste av mine informanter kommer fra land hvor islam er majoritetsreligionen, og da ønsker jeg å undersøke om det å flytte til Norge har gjort at religiøsiteten deres har blitt påvirket av den lokale konteksten.

Jeg ønsker også å finne ut ungdommenes egne tanker om hvordan deres religiøse praksis påvirkes av det at de bor på bygda. Videre er deres tanker om de tror det hadde vært annerledes om de bodde i en by, interessante.

Min problemstilling blir derfor følgende: Hvordan påvirker det rurale bostedet de unge muslimenes tro og religiøse praksis?

1.3 Bakgrunn: Unge muslimer på «bygda»

Ofte når man snakker om eller leser om muslimer, blir det nok tatt som en selvfølge at alle vet hvem og hva vi snakker om. Likevel er det viktig å ha en presis og teologisk definisjon av hvem som er muslim. Religionshistorikeren Kari Vogt definerer det slik: «Muslim er enhver som uttaler shahada, trosbekjennelsen, privat eller offentlig, som uttrykk for sin tilhørighet til det islamske fellesskapet» (Vogt, 2018, s. 143). Hvis man skal konvertere til islam er det å uttale shahada i vitners nærvær det man trenger å gjøre. Det er det som markerer om man går fra å være «utenfor» til å være «innenfor» (Vogt, 2018, s. 143). Tilhørighet defineres også gjennom praksis. Det er vanligere å bruke begrepet «praktiserende muslimer» framfor «troende muslimer». Begrunnelsen for det er at islam blir definert av muslimske teologer utfra praksis og ritualer (Roald, 2007, s. 279).

Hva det egentlig innebærer å være muslim, kan variere fra person til person, eller fra familie til familie. Å være muslim er noe de fleste muslimer har vokst opp med, det er noe de tar som en selvfølge, det er en naturlig del av dem (Østberg, 2003, s. 202).

Begrepet diaspora bruker vi når grupper bor og lever som minoritet utenfor og langt unna opprinnelseslandet sitt (Jacobsen, 2018, s. 19). De har ofte en annen religion enn majoriteten i landet og de føler at de ikke er fullt akseptert i vertslandet. Mange føler seg fortsatt sterkt knyttet til opprinnelseslandet og religionen sin. Religionen blir ofte en sterk identitetsmarkør, både for å markere grenser mot andre grupper og fordi religionen er viktig for å bevare de kulturelle tradisjonene fra hjemlandet. Å ha tilgang til et hellig sted er viktig for mange som lever i diaspora. Det er ikke bare for å utøve religion, men for eksempel muslimer, blir moskeen også et møtested hvor man kan snakke på morsmålet, samt å ta vare på kulturelle tradisjoner.

For mange muslimer er det en forventning at de møter opp i moskeen, spesielt i høytider og fredagsbønn. Vi skal likevel være forsiktige med å overdrive religionens rolle som identitetsprodusent og -markør. Mange muslimer, buddhister og personer fra andre religioner er sekulære, men religion kan bidra til å bevare nasjonal eller etnisk identitet som minoritet i annet land (Jacobsen, 2018, s. 19-21).

1.3.1 Hva er «bygda»?

Gjennom oppgaven vil jeg bruke termen «bygda» for å betegne informantenes lokale kontekst. Min definisjon av «bygda» er et ruralt område med lite bebyggelse og at denne bebyggelsen ligger i små tettsteder. Mellom disse tettstedene finner vi gårder, skog og annen natur. Når det gjelder arbeidsplasser vil vi finne en del innen primærnæringer, og enda flere innen sekundærnæringer. Det vil nok være færre ansatte i tertiærnæringer enn i bynære strøk, selv om den største arbeidsgiveren ofte er kommunen. De fleste bygdesamfunn har gjerne en hjørnesteinsbedrift eller en spesifikk næring som produserer mange arbeidsplasser. Vanligvis så anses bygdesamfunnene som harmoniske og idylliske, og hvor alle kjenner alle og bryr seg om hverandre. Bygder er ofte mer kulturelt homogene enn byene og har en sterk fellesskapsfølelse. Andre kjennetegn på bygda er, blant annet, de store avstandene til mer sentrale strøk, færre fritidstilbud for ungdom, samt dårligere kommunikasjonstilbud som fører til større avhengighet av foreldreskyss (Rye, 2016, s. 4). For min oppgave er det også interessant å legge merke til at det er langt til nærmeste moské, mens det er rundt et kvartes kjøring mellom hver kirke. Religiøs utøvelse kan derfor ha andre forutsetninger på bygda for religiøse minoritetsgrupper, som for eksempel muslimer.

Ingen av mine informanter er født og oppvokst på bygda i Norge. Alle kom flyttende da de var i alderen 11 til 15 år. Likevel er det interessant å ta en titt hvordan forholdene er for ungdom på bygda, og hva det er som skiller dem fra ungdom som er vokst opp i byen. Ingunn Marie Eriksen og Patrick Lie Andersen skrev i 2021 en rapport som heter «Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge». I denne rapporten har de delt ungdommene inn i tre kategorier: a) de rotfesta og veltilpassa, b) de som vil opp og ut og c) de sårbare. I kategorien «de rotfeste og veltilpassa» finner vi omtrent halvparten av ungdommene. 67% av ungdommene i denne gruppa er gutter og de trives godt med tilværelsen. De har tette bånd og dype røtter i

bygda, og de har planer om å bli. De utdanner seg til yrker hvor de kan jobbe i lokalsamfunnet. «De som vil opp og ut» er ungdommer som ikke helt finner sin plass på bygda, men som likevel har trygge og gode nettverk. Ofte har de ikke annen familie i bygda de bor i. Ungdommer i denne gruppa ønsker seg høyere utdanning og å bosette seg et annet sted. Denne gruppa utgjør ca. 17 % av bygdeungdommene og i denne gruppa finner vi flest jenter. Det gjør vi også i gruppa «de sårbare». Ungdommene i denne gruppa opplever mobbing, har dårlige sosiale relasjoner og er ikke fornøyde med lokalmiljøet. I denne gruppa har jenter vanskelige venneforhold som ofte er preget av konflikt, mens guttene er ofte isolerte.

Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på bygda er påfallende. Jenter jobber i omsorgs- og undervisningsstillinger, mens gutta jobber sekundærnæringer. For guttene handler framtidssynet ofte om å jobbe for hjørnesteinsbedriften, akkurat som far og gjerne bestefar. Hjørnesteinsbedriftene på bygda er ofte avhengig av mannlig arbeidskraft, og statusen til de som jobber der er ofte høy. Dette gjenspeiler seg også i planer om å ta høyere utdanning. Kun 39% av guttene som bor ute i distriktene tror de vil ta høyere utdanning, mens blant jentene er tallet 58 %. Til sammenligning tror 56 % av guttene og 70 % av jentene i sentrale strøk at de skal ta høyere utdanning.

I rapporten forteller ungdommene at de føler tilhørighet på bygda, og noe av det de setter mest pris på er å vokse opp i nærheten av familie og slekt. Spesielt besteforeldre blir fremhevet som viktig.

Å skille seg ut og ikke være som de andre, kan være svært utfordrende hvis man bor på bygda. Man har ikke så mange å velge mellom. Dessuten viser forskningsrapporten også at mobbing er et større problem på bygda enn i byene. For flere har mangel på venner gjort at man heller har sitt sosiale nettverk på internett og da spesielt gjennom gaming.

Å komme om innflytter til bygda blir sett på som vanskelig, ifølge denne rapporten.

1.4 Tidligere forskning

Det er gjort en del studier på norske muslimer, men få utenfor de største norske byene. Jeg har valgt å legge vekt på tre studier som er særlig relevante: Sissel Østbergs studie «Muslim i Norge – religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere», Ida Marie Høegs bok «Religion og ungdom» og «Unge muslimske stemmer – om tro og ekstremisme» som er resultatet av forskningsprosjektet «Radikalisering og motstand» som ble ledet av professor Sveinung Sandberg, Institutt for kriminologi og rettssosiologi (UiO). I tillegg er det noen interessante artikler som kan brukes i mitt prosjekt.

1.4.1 Sissel Østberg

Sissel Østbergs bok *Muslim i Norge – Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere* kom ut i 2003. Boka bygger på en undersøkelse der hun fulgte en gruppe andregenerasjons norsk-pakistanske ungdommer og deres familier over lang tid. Hun møter dem som barn, ungdom og unge voksne i prosjektperioden 1994 til 2002 (Østberg, 2003, s. 134, 136). Østberg intervjuet og observerte fem ulike familier og alle familiene hadde mellom tre og seks barn, til sammen 14 barn.

Hovedfokuset i denne studien er hverdagsliv og hvordan unge muslimer håndterer kombinasjonen av å være muslim, med tilhørende religiøse praksiser, og å vokse opp i ikke-muslimske Norge. Østberg redegjør for praktiseringen av blant annet de fem søylene og de unges tanker omkring dette, i tillegg til høytider, koranskole og annet som skiller de unge muslimene fra etnisk norsk ungdom.

Østberg har gjennomført feltarbeid i både Pakistan og Norge i denne studien, og har i tillegg til å intervju informantene sine, også observert dem hjemme og ute. Hun har derfor kommet mer under huden på sine informanter enn det som er mulig i et prosjekt som kun baserer seg på intervjuer.

Det som skiller barna og ungdommene i denne studien fra mitt prosjekt er at alle er født og oppvokst i Norge, samt at de bor i familier. I tillegg bor informantene i Oslo med alle de religiøse fasilitetene som finnes der. Likevel er dette en svært interessant studie for min oppgave.

Det er flere områder innen dette studie som er interessant, og det første er utførelse av religiøse ritualer og de unges tanker omkring dette. Østberg redegjør for gjennomføring av blant annet

de store id-festene og om hvordan spesielt id al-adha har mistet sin posisjon blant spesielt unge muslimer i Norge på grunn av forbudet mot å slakte selv (Østberg, 2003, s. 73). Feiringen av id-festene er viktige også i min forskning, da fravær av og avstand til moské gjør feiringene enda mer avvikende fra feiringene i hjemlandet for mine informanter.

Et annet viktig område er familiens påvirkning. I Østbergs studie framheves foreldrenes rolle i opplæringen, både direkte og indirekte. Direkte gjennom opplæring fra barna er små og mer indirekte fordi foreldrene er forbilder for barna og barna følger deres eksempel. Dette vi kan se blant annet i gjennomføring av bønn (Østberg, 2003, s. 48-50).

Et tredje viktig funn hos Østberg er hvordan de unge muslimene uttrykker religionen sin mer individuelt i ungdomstiden. Alle informantene hennes regner seg selv om muslimer, men de praktiserer og tolker religionen sin på forskjellige måter (Østberg, 2003, s.145-146, 167). Videre har hun funnet ut at skillet mellom muslimsk ungdom og annen norsk ungdom øker, og at muslimske ungdommer søker mer til hverandre (Østberg, 2003, s. 157).

1.4.2 Sveinung Sandberg med flere

Boka *Unge muslimske stemmer – om tro og ekstremisme* er resultatet av forskningsprosjektet «Radikalisering og motstand» som ble ledet av professor Sveinung Sandberg, Institutt for kriminologi og retts sosiologi (UiO). I prosjektet har man intervjuet 90 muslimer i alderen 18-32 år og de bor i 20 forskjellige kommuner (Sandberg et al., 2018, s. 18). Som i Østbergs studie er det også i denne undersøkelsen ungdom som er i sentrum, og de reflekterer blant annet rundt personlig tro, hverdagsliv som muslim i Norge, og hva de tenker om ekstreme bevegelser i Norge og i andre land. Prosjektet forteller om hvor vanskelig det er for de unge muslimene å rekke alt en tenker at gode muslimer skal rekke i en hektisk hverdag. Så hektisk er det for mange at man kan se både individualisering og privatisering av religionen, og at det viktigste for mange er å være et godt menneske selv om man ikke rekker alle de fem bønnene eller faster hele ramadan. Likevel ønsker mange å rekke det religionen krever, men det er ikke så lett. Det kreves selvdisciplin, og i et ikke-muslimsk samfunn hvor det ikke er tilrettelagt for blant annet bønn, blir det for vanskelig for mange. Flere av ungdommene i dette prosjektet fortalte om dårlig samvittighet, og at en god muslim bør be hver dag (Sandberg et al., 2018, s. 54-55).

Selv om flere uttrykte at kravene fra religionen gjorde at de fikk dårlig samvittighet når de ikke levde opp til dem, var det et fellestrekk hos unge muslimer at de ga islam æren for at de gjorde gode handlinger og ønsket å være et godt menneske (Sandberg et al., 2018, s. 47).

Et skille mellom dette prosjektet og Østbergs prosjekt er at dette prosjektet startet i 2017, altså lenge etter at internett og google ble allemannseie, og etter at barn og unge i mye større grad lever livet sitt på internett. Også i dette prosjektet ble familien fremhevet som en religiøs autoritet, men internett er også en viktig kilde for flere for å finne kunnskap, og har nok for mange overtatt for moskeene og imamene (Sandberg et al., 2018, s. 93ff).

1.4.3 Ida Marie Høeg (red.)

Ida Marie Høeg var i 2017 redaktør for utgivelsen «Religion og ungdom» hvor et knippe forskere bidrar. Det er spesielt to kapitler som er interessant for meg, innledningen skrevet av redaktøren og kapitlet «Under horisonten» skrevet av Sindre Bangstad.

I innledningen redegjør Høeg for hvem ungdom er, og hva de tror på. Selv om ungdom er en uensartet gruppe, har de som fellestrekk at de skal gå fra barn til voksne, de skal løsrive seg fra foreldre og skape sitt eget liv (Høeg, 2017, s. 11). Når det gjelder ungdom og religion, viser det seg at ungdommer som identifiserer seg med kristen kultur, har en økende tendens til en mer individualisert tro. Det vil si at de utformer sin «egen» tro, og dette har ført til at begrepet «personlig kristen» har endret betydning fra bekjennende kristen til kristen på sin egen måte (Høeg, 2017, s. 26). Andelen ungdommer med innvandrerbakgrunn øker i Norge, og mange av dem tilhører andre religioner enn kristendommen. Innvandrerungdom er generelt mer religiøse enn ungdom uten innvandrerbakgrunn, og blant muslimer er religionen viktigere enn for andre ungdommer (Høeg, 2017, s. 27).

I kapitlet «Under horisonten» skriver Sindre Bangstad om unge muslimer og sekularisering. Også hans studie handler om individualisering og den viser at vi kan se økt individualisme også hos muslimer, ikke bare kristne ungdommer. Studien viser at tro og praksis oftere handler om individuelle og eksistensielle valg (Bangstad, 2017, s. 201), og at man kan kombinere en personlig religiøs tro med å bo i en sekulær stat (Bangstad, 2017, s. 212). Også i denne studien er informantene født og oppvokst i Norge, og de bor i Osloområdet.

1.4.4 Annen forskning

Ånund Brottveit ga i 2023 ut sin artikkel «Mer religiøse enn sine foreldre: Religiøs overføring og individualisering blant norske muslimer». De viktigste funnene han gjør i denne artikkelen er at norske muslimer generelt er mer religiøse enn den kristne majoritetsbefolkningen (Brottveit, 2023, s. 319) og at muslimske foreldre legger større vekt på religiøs oppdragelse sammenlignet med foreldrene fra majoritetsbefolkningen (Brottveit, 2023, s. 320). Videre finner han at det skjer en sekularisering hos de norske muslimene, samt at vi kan se en endring i hvordan muslimene tror og praktiserer religion på (Brottveit, 2023, s. 327). Denne endringen kan vi se ved en individualisering av troen og mer personlige refleksjoner rundt sin egen religiøsitet (Brottveit, 2023, s. 329).

I artikkelen «Familiens betydning for ungdoms religiøse identitetsutvikling. Ungdom med muslimsk bakgrunn i fosterhjem» undersøker Tina Hansen og Ingvild Flaskerud den religiøse utviklingen hos muslimske barn i ikke-religiøse majoritetsfosterhjem. I artikkelen skriver forfatterne at ungdommene deles i tre hovedkategorier: a) de ikke-troende, b) de ambivalente og c) de troende. Informantene i gruppa «ikke-troende» opplevde større grad av selvbestemmelse og refleksjon i fosterhjemmet, og det førte til at de valgte bort religion (Hansen & Flaskerud, 2020, s. 47). Også blant de «ambivalente» var det større grad av selvbestemmelse i fosterhjemmet. Hos denne gruppen var ikke informantene redde for sanksjoner for sine synspunkter i sine nye hjem, noe som førte til at forholdet til religion ble uavklart. I denne gruppen ble det lagt vekt på å være et godt menneske (Hansen & Flaskerud, 2020, s. 47-48). Et fellestrekk hos ungdommene i disse to gruppene var at de opplevde autonomihemmende holdninger i de biologiske hjemmene (Hansen & Flaskerud, 2020, s. 49). I den siste gruppen, «de troende», hadde ingen av informantene opplevd religiøs tvang i de biologiske hjemmene. Informantene beholdt sin religiøse tro, men praktiserte religionen på en annen måte i fosterhjemmet enn i det biologiske hjemmet. Også i denne gruppa ser vi refleksjon og personlige valg (Hansen & Flaskerud, 2020, s. 49).

Når det gjelder andre religiøse minoriteter i Norge, og hvordan religiøse minoriteter utøver sin religion på bygda i Norge, har Hildegunn Valen Kleive skrevet artikkelen «Mestring og balanse – trekk ved ung hindureligiøsitet». I denne artikkelen har Kleive forsket på unge hinduer på

Nord-Vestlandet, og selv om disse ungdommene tilhører en annen religion, vil det likevel være en interessant studie for mitt prosjekt. Kleive finner i sin studie ut at hjemmet, kvinner og mødre er sentrale i religiøs opplæring, selv om tempelet tar over mye når man lever i diaspora. Videre finner også hun ut at vi ser en individualisering av religionen ved at de unge er selektive i hva de ønsker å følge og ikke følge i sin tradisjon (Kleive, 2017, s. 29, 36). Foreldrene er viktige for de unge også i denne studien, og de kan være både forbilder og møte ungdommene med forventninger (Kleive, 2017, s. 35). Kleive hevder i sin artikkel at spredt bosettingsmønster gir mindre sosial kontroll enn det er i byene. Det kan påvirke den individuelle religiøsiteten, men hun er forsiktig med å konkludere (Kleive, 2017, s. 39).

2 Teori

2.1 Sekularisering

Sekularisering er et komplekst begrep som brukes på ulike måter. Historisk sett handler begrepet om overflytting av gods fra kirke til stat etter reformasjonen (Furseth & Repstad, 2003, s. 101). Hele samfunnslivet bygde tidligere på religionen, og hvis man valgte å stille seg ved siden av religionen, valgte man også å stille seg ved siden av samfunnet. Utover 1800-tallet fikk religion gradvis mindre makt og innflytelse (Sødal et al., 2018, s. 24), og i dag blir begrepet sekularisering brukt om at religion får mindre betydning i samfunnet og blir mer marginal (Furseth & Repstad, 2003, s. 101). De færreste sosiologer tenker nok at religion vil forsvinne eller dø ut, men religionens samfunnsmessige funksjoner svekkes. Religion legitimerer ikke lenger politisk makt og den styrer ikke lovgivingen. Ei heller er den avgjørende i sosialiseringen av den oppvoksende slekt, blant annet gjennom endret religionsundervisning (Furseth & Repstad, 2023, s. 161).

En av de mest brukte inndelingene er den belgiske sosiologen Karel Dobbelaere som står for. Han skiller mellom sekularisering på samfunnsnivå, på organisasjonsnivå og på individnivå (Repstad, 2020, s. 26), og det er denne inndelingen jeg ønsker å bruke i min oppgave.

2.1.1 Sekularisering på samfunnsnivå

Når vi snakker om sekularisering på samfunnsnivå, betyr det at kirke og stat er løsere knyttet til hverandre enn tidligere (Repstad, 2020, s. 27). Ved første øyekast kan vi se det ved at religion har mindre betydning i blant annet politikk. Et eksempel her er at Norge per i dag ikke har noen ministerpost med ordet «kirke» i tittelen (Pettersen, 2023), noe vi hadde fram til 2005 (Tvedt, 2024). Et tydeligere skille mellom stat og religion fikk vi i 2012 da Norge ikke lenger hadde statskirke. Statskirke betydde blant annet at det sto i Grunnloven av 1814 at Evangelisk-Luthersk religion var statens religion, at det var Stortinget som vedtok kirkelige lover og at det var Kongen i statsråd som utnevnte proster og biskoper (Rasmussen, 2023). Likevel har Den norske kirke fortsatt fordeler og blir særbehandlet av den norske stat sammenlignet med andre trossamfunn, blant annet gjennom at Den norske kirke skal være en folkekirke og blir finansiert av staten (Hovdelien, 2019, s. 67). Vi kan videre se det på at samfunnsinstitusjoner er mindre preget av religion. Eksempler her er at religionen får mindre betydning i skolen, i kulturen og sosialiseringen av innbyggerne (Furseth & Repstad, 2003, s. 103), blant annet gjennom at

læreplanen i krle har mindre fokus på kjennetegn ved religioner og mer fokus på etiske tanker og refleksjon (Kunnskapsdepartementet, 2019).

2.1.2 Sekularisering på organisasjonsnivå

Sekularisering på organisasjonsnivå kan noen ganger også kalles intern sekularisering. Det handler om at religiøse organisasjoner og medlemmene der skiller seg mindre fra andre i samfunnet rundt enn de konservative religiøse organisasjonene. Det kan for eksempel handle om at de mer sekulære organisasjonene er mer opptatt av livet som leves nå, og mindre opptatt av hva som skjer etter døden. Et enda sterkere skille kan gjelde moral og livsstil, og et eksempel her er likestilling mellom mann og kvinne, samt likestilling mellom homofile og heterofile. De konservative religiøse organisasjonene vil som oftest beholde tanken om at mann og kvinne er født ulike og derfor har forskjellige oppgaver. Videre vil de ofte mene at for eksempel likekjønnet ekteskap er brudd med Guds vilje. For de religiøse organisasjonene som går mer i sekulær retning, vil det å ha fokus på livet her og nå, samt det å være for likekjønnet ekteskap, være eksempler på religiøse framskritt som er viktige for likeverd og nestekjærlighet (Repstad, 2020, s. 27).

2.1.3 Sekularisering på individnivå

For min oppgave er sekularisering på individnivå mest interessant. Sekularisering på individnivå handler om hvor sterkt religion påvirker enkeltmennesker og hvor mange som er religiøst engasjerte i et samfunn. Dette betyr at i et sekulært samfunn vil stadig flere mennesker miste sin religiøse tilknytning og at, selv om man anser seg selv som religiøs, påvirker religion enkeltmenneskene i stadig mindre grad (Repstad, 2020, s. 27). Undersøkelser viser at færre og færre tror på Gud og at stadig færre besøker kirkene. Likevel er det interessant at det er dobbelt så mange som anser seg som å tilhøre en kristen trosretning enn antallet som tror på Gud. Vi kan her snakke om begrepet «kulturkristen» som betyr at mange har et livssyn som bygger på kristne verdier og kristen arv, men at de ikke oppfatter seg selv som kristen (Hovdelien, 2019, s. 105).

Det er godt dokumentert at muslimer er i gjennomsnitt mer religiøse enn ikke-muslimer i Norge (Brottveit, 2023, s. 316; Friberg & Sterri, 2021, s. 719; Høeg, 2017, s. 27). Likevel er ikke alle aktive i organiserte religiøse aktiviteter. Flytting til en annen del av verden kan føre til mer intens religiøsitet, men som oftest får religionen mindre betydning. Dette fordi man kan oppleve andre praktiske forhold og at holdningene endrer seg (Repstad, 2020, s. 36-37).

Hos unge muslimer i Norge kan det være store variasjoner i hva de legger vekt på i religionen sin. Troen på én gud og profeten Muhammad er grunnleggende. Videre er de fem søylene, spesielt bønn og faste viktige, og mange ønsker å leve etter dem. For mange blir nok søylene og de religiøse pliktene mer et ønske som er vanskelig å gjennomføre. En hektisk hverdag med jobb eller studier, og kanskje venner og fritidsaktiviteter i tillegg, gjør det vanskelig å rekke alt. Likevel er det en fellesnevner for mange at islam gjør at de ønsker å være et godt menneske og at de gjør gode handlinger (Sandberg et al., 2018, s. 242). Man må rett og slett velge ut hva som er viktig for en selv og leve etter det.

2.1.3.1 Religiøs sosialisering

Sosialisering foregår overalt og da spesielt i hjemmet, skolen og andre steder hvor mennesker vokser inn i roller. Videre lærer man seg å leve opp til de forventningene som ligger til den rollen man får, eventuelt tar. Barns sosialisering handler mye om å lære av sine foreldre og andre voksne, og da ikke bare gjennom hva de voksne sier, men også hva de gjør (Furseth & Repstad, 2023, s. 201).

En persons religiøse identitet og grad av religiøsitet, avgjøres ofte av foreldrene. Hvis man har religiøse foreldre, er det større sannsynlighet for at man blir religiøs selv (Furseth & Repstad, 2023, s. 205). Undersøkelser viser at muslimske foreldre mer opptatt av å gi sine barn en religiøs oppdragelse, og det kan være en av grunnene til at norske muslimer er mer religiøse enn majoritetsbefolkningen (Brottveit, 2023, s. 320, 327).

For muslimer handler denne sosialiseringen om at barna utvikler seg og vokser inn i en muslimsk livsverden (Østberg, 2003, s. 34). Vi kan se det gjennom primærsosialisering som foreldrenes oppdragelse (Østberg, 2003, s. 18) eller formell sosialisering som å lære å lese eller resitere Koranen på arabisk (Østberg, 2003, s. 49). Den religiøse sosialiseringen handler også

om en mer uformell religiøs sosialisering. Eksempel på uformell religiøs sosialisering er den hvor barna får være til stede under handlinger eller ritualer som ikke angår dem direkte, men de får en følelse av hva som foregår. Eksempel på dette er samling etter dødsfall hvor familie og venner deler sorgen, gråter og ber sammen (Østberg, 2003, s. 49).

2.1.3.2 Religiøs individualisering og privatisering

Når man snakker om religiøs individualisering, snakker man om at enkeltpersoner trekker ut det den ønsker av religionen sin, altså hvilke deler som skal gjelde for dem (Sandberg et al., 2018, s. 47). Det er en sterk tendens i dagens Norge at enkeltmennesker blir sin egen religiøse autoritet. Med det menes det at man utformer sin egen religion, og at man i mindre grad overfører religiøse tanker og tradisjoner fra generasjon til generasjon. Det blir stadig færre som leser de religiøse tekstene, og av de som faktisk leser, så er flere og flere selektive i det de leser. Man trekker altså ut det som en anser som viktig for seg. Dette viser seg også når man skal begrunne valgene sine. Da blir det for mange viktigere med fornuft enn religion og tradisjon (Repstad, 2020, s. 46-47). Denne utviklingen har ikke ført til at folk nødvendigvis tror mindre enn før, men at troen blir mindre styrt av de tradisjonelle autoritetene, som for eksempel kirken (Hovdelien, 2019, s. 117).

Det finnes eksempler på ganske ekstrem religiøs individualisme, og ett av disse eksempler er *sheilaisme*. Dette er et begrep innen sosiologien innført av den amerikanske forskeren Robert Bellah. Begrepet er oppkalt etter Sheila Larson, en kvinne Bellah intervjuet på 1980-tallet, og hun fortalte om sin egen personlige tro. Begrepet er blitt en betegnelse på et trossystem og religiøse praksiser som er valgt av personen selv, og det bryter dermed med tanken om at religion er et samfunnsbestemt kulturelt fenomen (Hovdelien, 2019, s. 110). Innen nyreligiøsitet kan vi se det samme. Her skal du følge det som føles riktig for deg og derfor konstruere egne ritualer (Botvar & Trynes, 2017, s. 136). Men det er viktig å huske at individualismen har sine grenser. De religiøse forestillingene kommer jo fra et sted, og man tar med seg tradisjoner fra egne opplevelser i livet. Dessuten skjer mye av religionsutøvelsen i samhandling med andre mennesker, og da blir det naturlige begrensninger på hvor individuell religionen kan bli (Hovdelien, 2019, s. 111).

Med privatisering av religion mener man at religionen trekkes bort fra det offentlige rom og at den religiøse praksisen gjennomføres i mindre grad i institusjoner som for eksempel kirke og moské (Brottveit, 2023, s. 316). Eksempler på privatisering er at mange velger å be hjemme og at man diskuterer i liten grad religion med andre, både når det gjelder familie og venner (Hansen & Flaskerud, 2020, s. 51). Når religionen er privatisert, vil man heller ikke misjonerer aktivt for å spre sin religion (Repstad, 2020, s. 42). Privatisering av religion kan også bety at religion blir en del av ens «indre liv» og at religionen blir et indre moralsk kompass. Det er ikke lenger religiøse handlinger som er det viktige, men de gode handlingene. Privatiseringen gjør også at unge muslimer tilpasser religionen til hverdagslivet sitt (Repstad, 2020, s. 43-44).

Det blir diskutert hvilken sammenheng det er mellom individualisering, privatisering og sekularisering. Pål Repstad mener at man kan se på privatisering som et aspekt ved sekularisering, men man også kan se på det som en følge av sekularisering (Repstad, 2020, s. 42). Sandberg og hans kollegaer mener derimot at «individualiseringen av troen og privatisering av religiøs praksis er det tydeligste tegnet på at norske muslimer sekulariseres» (Sandberg et al., 2018, s. 76). Uansett så er dette prosesser som er vevd sammen og vi ser en sekularisering på alle nivåene til Dobbelaere i Norge.

2.2 Hverdagsreligion

Hverdagsreligion er et relativt nytt fagfelt innen religionssosiologien, og har vokst fram som et eget felt de siste tiårene (Hovdelien, 2019, s. 112). Man har brukt ulike navn på dette fagfeltet, som for eksempel levd religion og hverdagsreligion, på engelsk lived religion eller everyday religion. Jeg velger å holde meg til termen *hverdagsreligion*.

Tradisjonelt har forskning på religion blant annet handlet om antall medlemmer, religiøse institusjoner som kirke og moské og de religiøse handlinger som foregår i- dem. Videre har det handlet om tradisjonelle doktriner og de religiøse elitenes syn på egen religion. For mange sosiologer har nok religion blitt til noe man kan måle i en undersøkelse. Det man ønsket å finne ut i forskningen på hverdagsreligionen, derimot, var blant annet lekfolks oppfatning og deres praksis utenfor de religiøse institusjonene, samt den individuelle handlefriheten man kan finne i og utenfor disse institusjonene (Ammerman, 2016, s. 83). To av de store amerikanske forskerne innen dette feltet er Meredith B. McGuire og Nancy T. Ammerman. Da de begynte

å dreie sin forskning mot hverdagsreligion, hadde begge utgangspunkt i at de synes at forskningen på religion ble i for stor grad definert av religiøse organisasjoner. De ønsker i større grad å utdype og få en mer nyansert forståelse av hva religion er for enkeltmennesker, og hva den handler om i hverdagen (Hovdelien, 2019, s. 112).

Hvordan man kan finne denne hverdagsreligionen er ikke alltid så lett å vite. For hva skal man lete etter? Den amerikanske professoren Nancy T. Ammermann bruker faktisk Willy fra «Hvor er Willy?»-bøkene som en metafor for hverdagsreligion. Det gjør hun med begrunnelsen at han er ikke så lett å finne eller å se, men han vil alltid være der (Ammerman, 2014, s. 189). Å lete etter levde religion vil si at man ser etter de materielle og legemliggjorte sidene ved en religion slik den framkommer i hverdagen. Det handler også om å lytte til mennesker om hvordan de forklarer seg selv og sin egen religiøsitet. Å studere hverdagsreligion kan være de små tingene som tatoveringer og hårfrisyrer. Videre kan det være hva og hvordan folk spiser, hva de har på seg til større ting som hvordan man håndterer fødsel og død. Hverdagsreligion handler også om hvor folk bor, helligdommer i folks hjem og offentlige steder. Det er viktig å huske at mange ritualer og tradisjoner allerede er anerkjent som religiøse, men når vi snakker om hverdagsreligion så inkluderer vi aktiviteter som ikke nødvendigvis blir ansett som religiøse ved første øyekast. Men disse aktivitetene blir ansett som religiøse for de som utfører dem. Det er altså her Ammerman ber oss om å lete etter Willy, og som med han, finne de små tingene som kan bety mye for mange, og for noen være hele hensikten (Ammerman, 2014, s. 190).

I forskningen på hverdagsreligion har det vist seg at religiøs praksis er viktigere for mange enn den teologiske grunnen til hvorfor de gjør det. Enkeltmennesker har rett og slett handlingsfrihet til å tilpasse religionen til seg selv og hva som er viktig for dem. Det viser seg at ofte er det ikke fokus på tro i det hele tatt, men at det er handlingene som er viktige. Ammermann har blant annet funnet ut at for vanlige amerikanske kirkegjengere er etisk livsstil viktigere for deres religiøsitet enn å overholde doktriner (Ammerman, 2016, s. 87). Det samme kan man se hos medlemmer i den katolske kirke hvor medlemmer ved spørsmål bekrefter tilhørigheten, men at innholdet i deres personlige tro og praksis var langt unna kirkens offisielle lære og kultiske uttrykk (Hovdelien, 2019, s. 113).

2.3 Religion og ungdom

Til nå i denne oppgaven har jeg skrevet generelt om menneskers forhold til religion, men har ikke spesifisert noen forskjeller i alder. Siden min oppgave handler om ungdommer, finner jeg det naturlig å ha med noe om ungdommers forhold til religion.

Som hovedfunn i undersøkelser om religiøsitet i Norge, viser det seg at færre og færre oppfatter seg selv som religiøse og færre og færre besøker religiøse institusjoner. Videre viser undersøkelsene at unge mennesker er mindre religiøse enn de som er eldre (Høeg, 2017, s. 25), og at trenden for antallet religiøse ungdommer er nedadgående. Dette kan vi blant annet se ved at antallet som konfirmerer seg i kirken går jevnt nedover, fra 67% i 2005 til 54 % i 2019 (Statistisk sentralbyrå, 2024).

Man ser også at det er flere unge kristne som har en mer individualisert tro. Dette har blant annet ført til at begrepet personlig kristen har endret betydning fra å være bekjennende kristen, til å nå bety mer kristen på sin egen måte. Også aksepten for mer individualisert tro øker, det vil si at flere unge er åpne og nysgjerrige, og de får lov til å være det (Høeg, 2017, s. 26-27). Denne individualiseringen gjelder også andre trossamfunn og den har ført til noen fellestrekk ved ung religiøsitet på tvers av religioner og trossamfunn. Disse fellestrekkene går ut på at det er viktigere å tro på en kjærlig og hjelpsom gud, og at man legger vekt på nestekjærlighet (Repstad, 2020, s. 63).

Hvis vi sammenligner ungdom med og uten innvandrerbakgrunn, ser vi at de med innvandrerbakgrunn er generelt mer religiøse, og det er muslimsk ungdom som er mest religiøse gruppen (Høeg, 2017, s.27). Muslimske unge skiller seg også fra andre unge ved at de opplever at religion er en svært viktig del av livet deres (Repstad, 2020, s. 61). I tillegg har islam en positiv innvirkning på deres hverdag, blant annet ved at de gjør gode handlinger og ønsker å være et godt menneske (Sandberg et al., 2018, s. 47).

Unge muslimer i Norge kan også uttrykke religion gjennom språkbruken. Et eksempel på dette er at vi kan se at Allah har blitt en naturlig del av dagligtalen, og det er spesielt uttrykk som «masha allah» («hva Gud har villet») og «inshallah» («hvis Gud vil») som ofte blir brukt. Dette viser at Allah er en viktig del av dagliglivet gjennom faste, språklige uttrykk, selv om de ikke reflekterer så mye rundt troen (Sandberg et al., 2018, s. 29).

3 Metode

«En metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Hellevik, 1991, s. 14). Som sitatet viser, kan metode være omfattende, og forskning handler om å finne den rette metoden til de rette forskningsspørsmålene (Krumsvik, 2019, s. 16). Riktignok er ikke alle metoder nødvendigvis velegnede av etiske hensyn, men som forsker har man mange muligheter. Forskningsmetode er en sentral del av forskningsprosessen, og handler i stor grad om hvordan man forhåndsstrukturere datamaterialet. Man deler forskningsmetode i to hoveddeler: a) kvantitativ metode og b) kvalitativ metode. En kvantitativ metode går ut på at man har et større utvalg og gjerne bruker spørreundersøkelser. Her har man høy grad av forhåndsstrukturering fordi forskeren har bestemt spørsmål og svaralternativer på forhånd. I slike tilfeller kan man gjøre statistiske analyser av svarene man får, og man kan sammenligne variabler (Gleiss & Sæther, 2021, s. 30).

Når en skal finne svar komplekse og/eller kompliserte spørsmål, trenger man ofte mer dybdekunnskap og andre typer data enn det en kvantitativ metode kan gi oss (Krumsvik, 2019, s. 17). Med en kvalitativ metode kan man komme bak funnene og få flere svar på spørsmål som hvordan og hvorfor, og dermed gi en dypere forståelse av et fenomen (Krumsvik, 2019, s. 20). En kvalitativ metode har derfor ofte et mindre utvalg og kan bli gjennomført som etnografiske feltarbeid, ved å gjennomføre ulike typer observasjoner, eller den metoden som er mest vanlig, et forskningsintervju av et utvalg personer (Krumsvik, 2019, s. 21). Her kan man oppleve å få svar på spørsmål forskeren ikke hadde tenkt på før gjennomføring, altså en lav grad av forhåndsstrukturering. Denne metoden har mer fleksibilitet og åpenhet enn en kvantitativ metode, og den kan tilpasses etter hva som skjer i forskningen (Gleiss & Sæther, 2021, s. 30-31). Selv om kvalitativ metode har lav grad av forhåndsstrukturering, krever metoden grundige forberedelser. Man ønsker relevant informasjon som kan gi svar på problemstillingen, og da må man ha formulert gode intervju spørsmål. Når man velger intervju, har man flere valg. Først må man velge om man skal intervju individelt eller i par eller gruppe. Videre må man velge mellom strukturert, semistrukturert og ustrukturert intervju. Et ustrukturert intervju foregår som oftest i informantens vanlige miljø og man tar utgangspunkt i det informanten gjør der og da, og intervjuet har mest form som en samtale. Forskeren har da forberedt momenter en skal innom i samtalen, og det er informanten som i stor grad styrer samtalen. I et strukturert intervju er alle

spørsmålene formulert på forhånd og de stilles i samme rekkefølge til alle informantene. I denne intervju typen er det åpne svaralternativer, i motsetning til det vi finner i kvantitative spørreundersøkelser som har svaralternativer. Til slutt har vi semistrukturerte intervjuer som er en mellomting mellom strukturerte og ustrukturerte intervjuer. Her har forskeren formulert spørsmål på forhånd, men rekkefølgen på spørsmålene, og hvordan man stiller dem, varierer fra intervju til intervju. I denne intervju typen har forskeren mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål underveis for å utdype eller konkretisere interessante opplysninger (Gleiss & Sæther, 2021, s. 78-80).

Man kan velge å kombinere kvantitativ og kvalitativ metode hvor man da først får oversikt over et større utvalg gjennom for eksempel en spørreundersøkelse, og følger opp interessante funn gjennom for eksempel et intervju (Gleiss & Sæther, 2021, s. 32).

3.1 Kvalitativt intervju

I denne oppgaven har jeg benyttet et kvalitativt forskningsdesign. Det empiriske materialet består av intervjuer med fem unge muslimer. Grunnen til at jeg valgte intervju er at prosjektet mitt handler om informantenes personlige opplevelser og oppfatninger, og det er informasjon det er vanskelig å få fra et spørreskjema. Videre ønsket jeg å bruke forskningsintervju, da det har som mål å produsere ny kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 21), og ny kunnskap er nettopp det jeg ønsker å få ut av dette prosjektet. Det kvalitative forskningsintervjuets formål er å bli bedre kjent med og få en større forståelse av intervjuobjektets dagligliv, og da fra hens eget perspektiv. Denne typen intervju kan bli sett på som en dagligdags samtale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42).

3.1.1 Semistrukturert intervju

Jeg valgte semistrukturert intervju i mitt prosjekt. Jeg valgte det fordi da er intervjuet verken en helt åpen samtale eller et spørreskjemalignende intervju (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Jeg hadde et mål med intervjuet, samtidig som jeg ønsket at informantene skulle fortelle så fritt som mulig slik at jeg kunne få mest mulig informasjon. I denne typen intervjuer kan man velge å enten intervju informantene individuelt eller i gruppe (Gleiss & Sæther, 2021, s. 79). Jeg

vurderte å intervju to av mine informanter sammen da de har ganske lik historie, men var redd for at den ene ville ta større plass enn den andre og at jeg ved det ville gå glipp av verdifull informasjon. Formålet med prosjektet er jo å finne deres personlige praksis, og derfor valgte å intervju alle informantene individuelt. Fire av intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt på ulike steder. Det siste ble gjennomført på Teams fordi hun har flyttet fra området. Jeg ville gjerne ha henne med som informant likevel, siden hun har bodd lenge på bygda, og kan sammenligne med hvordan det er å være muslim i byen.

På forhånd laget jeg en intervjuguide og formålet mitt med å ha den, er å være sikker på at jeg som forsker får svar på alt jeg lurer på, og at informantene er godt informert om hva vi skal snakke om. I min intervjuguide startet jeg med personalia og faktaopplysninger om informantene mine, hvor spesielt familie ble viktig i det senere arbeidet med oppgaven. Videre hadde jeg med spørsmål om hvordan informantene definerte seg selv med tanke på religiøsitet og nasjonalitet. Etter de mer formelle spørsmålene dreide spørsmålene seg mer mot hovedtemaet i intervjuet, nemlig religiøs tro og praksis og bosted. Her var jeg blant annet ute etter religionsutøvelse, de fem søylene, forhold til moské og koranskole. Til slutt snakket vi om hvilke tanker informantene har om framtida si.

Før intervjuene fikk informantene lese igjennom intervjuguiden og jeg spurte om det var noe de ikke ønsket å svare på eller om noe var for personlig (Gleiss & Sæther, 2021, s. 94). Ingen hadde noen motforestillinger, og vi ble enige om at de skulle si ifra underveis hvis det var noe de ikke ønsket å svare på.

Informantene fikk velge hvor vi skulle gjennomføre intervjuene. Det var viktig for meg at de følte seg trygge i intervjusituasjonen og at de ga så ærlige svar som overhodet mulig (Gleiss & Sæther, 2021, s. 89-90). To av intervjuene ble derfor gjennomført på informantenes arbeidsplass, men de to andre ble gjennomført på den lokale skolen hvor informantene er kjente. Da den formelle delen av intervjuet var ferdig, var samtalen allerede i gang. Jeg opplevde alle informantene som ivrige etter å fortelle. De fleste av spørsmålene jeg stilte var åpne og informantene fortalte fritt. Underveis fikk jeg mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål der det var noe jeg lurer på eller ønsket at de skulle utdype.

Det var viktig for meg at jeg brukte et ganske enkelt språk både i intervjuguiden og i intervjuet (Gleiss & Sæther, 2021, s. 82). Alle informantene mine snakker godt norsk, men likevel opplevde jeg at informantene kunne misforstå hva jeg egentlig spurte om. Da var det fint å kunne stille spørsmålet på en annen måte uten å gjøre informantene oppmerksomme på at de

ikke svarte på det jeg mente å spørre om. Jeg ønsket selvfølgelig ikke å gjøre informantene forlegne. Videre var det viktig for meg at informantene kunne fortelle om sin opplevelse og sine ritualer uten at jeg kontrollsjekket kunnskapen deres (Gleiss & Sæther, 2021, s. 83-84). Jeg spurte derfor lite om hvorfor de handlet som de gjorde, og var mer opptatt av selve handlingen. Jeg hadde intervjuguiden min som en rød tråd, og målet var å komme innom alle temaene jeg hadde planlagt. I noen av intervjuene kom det fram opplysninger jeg ikke hadde tenkt på før jeg startet, og jeg tok med meg noen av opplysningene inn i senere intervjuer. Det førte til at det var en liten variasjon i hvilke spørsmål informantene fikk. Likevel hadde jeg intervjuguiden min slik at alle svarte på de mest sentrale spørsmålene. Alle intervjuene ble avsluttet med et spørsmål om informantene mine hadde mer de ønsket å si (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 161). De fleste hadde egentlig ikke det, mens én benyttet anledningen til å tale sin religion og sitt hjemland midt imot i homofilis spørsmålet. Dette var ikke tema i intervjuet, men han ville gjerne si litt om det.

I arbeidet med analysen av intervjuene, merket jeg fort hvor overfladiske intervjuene hadde vært. Det var jo så mye mer jeg lurte på! Dette viser at kvalitative intervjuer er et metodisk håndverk og at det kreves mye øvelse for å bli god. Likevel synes jeg at jeg fikk mye nyttig informasjon som kan si noe om hvordan det er å være ung muslim på bygda.

3.2 Utvalg

Utvalget jeg har intervjuet er fem ungdommer i alderen 16 til 25 år, to jenter og tre gutter. På forhånd satt jeg opp noen kriterier for det utvalget jeg ønsket å intervjuer, og de viktigste kriteriene var alder, tilhørighet til islam og bosted. Jeg valgte å rekruttere informantene via direkte kontakt ved at jeg oppsøkte noen av informantene mine, enten på jobben deres eller via sosiale medier. Én av de ble spurt om hen ville være med i et heller tilfeldig møte.

Jeg valgte disse informantene fordi jeg hadde en viss kjennskap til dem fra før. Noen kjenner jeg godt, blant annet fordi de har vært elever på skolen jeg jobber på, mens andre kjenner jeg mer perifert, blant annet gjennom fritidsinteresser.

Alle betegner seg selv om muslimer, og noen betegner seg som religiøse, mens noen betegner seg som lite religiøse. Felles for alle er at de overholder, eller har overholdt, noen av de fem

søylene i islam, og da spesielt ramadan og bønn. Begge jentene har et forhold til bruk av hijab, én har brukt den fra hun fikk mensene, mens den andre brukte den mer og mer før hun flyttet fra bygda. Nå bruker hun den lite siden hun bor i et fosterhjem med bl.a. en mann. Fire av informantene er født i foreldrenes opprinnelsesland, men alle kom til Norge i relativ ung alder. Den siste er født i Norge i en lite religiøs familie. Hun har blitt mer religiøs etter at hun ble flyttet ut av den biologiske familien sin. Alle har det meste av skolegangen sin fra norsk skole, og alle snakker godt norsk.

Alle guttene kom til Norge som enslige mindreårige flykninger. Én av guttene har fått familiegjenforening, og bor nå med mor og to brødre. De to siste bor nå alene i egen leilighet. Informantenes familie har ikke blitt intervjuet i dette prosjektet. Informasjonen om familien har kommet fram i intervjuene, og det er informantenes syn på og mening om egen familie som har kommet fram.

Alle informantene er plassert på i Norge og på bygda, enten av FN, IMDI (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) eller barneverntjenesten.

3.2.1 Informert samtykke

Alle informantene har undertegnet et samtykkeskjema. Det vil si at alle har fått skriftlig informasjon om prosjektet før intervjuet, og de har undertegnet samtykket. Jeg gikk også igjennom informasjonen med dem før vi startet på intervjuet. Alle mine informanter er over 16 år, og da trenger jeg ikke å hente inn samtykke fra foresatte (Gleiss & Sæther, 2021, s. 45).

Alle informantene tilhører flere minoriteter, blant annet er de muslimer, de er født i et annet land enn Norge eller har foreldre fra et annet land enn Norge, samt at fire av fem har ikke-vestlig opprinnelse. Siden det er religionen deres og utøvelsen av denne som er mitt prosjekt, blir god behandling av datamaterialet spesielt viktig. Dette datamaterialet er sensitiv informasjon og kan også kalles særskilt kategori av personopplysninger. Prosjektet er derfor godkjent av SIKT. Alt av datamateriale i dette prosjektet blir lagret på en egen enhet og ikke i en sky som andre kan få tilgang til (Gleiss & Sæther, 2021, s. 48).

3.2.2 Forskningsetikk

Da informantene bor i eller har bodd i et område med relativt få muslimer, blir anonymisering svært viktig. Videre er informantene mine er unge og tilhører flere minoriteter, og er av den grunn sårbare. For å anonymisere har jeg valgt å oppgi hvilket område i verden informantene er fra, og ikke spesifikt land. Videre informerer jeg kun om de er i tenårene eller i tjueårene, og om de jobber eller går på skole. Der jeg har sagt noe om hvor de jobber, er det fordi det har betydning for presentasjonen av empirien og drøftinga. Da familie er viktige i oppgaven, informerer jeg noe om det, men da kun det som har betydning. For å få eierskap til eget materiale har alle informantene har valgt navn til denne oppgaven selv.

Informantene bor i et stort geografisk område. Det bor færre enn 7.000 mennesker i området og av de har rundt 120 personer opprinnelse fra land med islam som majoritetsreligion. Området har én hovedvei og langs denne hovedveien ligger det mindre bygder. Alle bygdene har minst én kirke, mens ingen av dem har moské. Nærmeste moské ligger mellom 60 og 90 minutters kjøring unna. Denne moskeen er kun for menn, så for kvinnene er nærmeste moské ytterligere 30 minutters kjøring unna.

3.2.2.1 Maktbalanse

Det var viktig for meg å være bevisst på maktbalansen i intervjusituasjonen. Det var jeg som intervjuer som bestemte hva vi skulle snakke om og det var jeg som på mange måter kontrollerte samtalen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 22-23). I tillegg måtte jeg være bevisst på alderen min og yrket mitt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 124). Jeg er vesentlig eldre enn informantene, og alle vet at jeg er lærer. I tillegg hadde jeg møtt alle informantene før, enten gjennom jobb eller fritidsaktiviteter. Noen av de kjenner jeg svært perifert, men vi har møttes. Spesielt når det gjelder jobben min, så kunne maktbalansen være ujevn da jeg har hatt noen av informantene som elever. En tredje faktor er at alle informantene kommer fra minoriteter i området vårt, mens jeg tilhører majoritetsgruppa. Dette kunne påvirke hvor frie informantene er under intervjuet (Gleiss & Sæther, 2021, s.51-52). På en annen side kunne det at jeg var outsider gjøre at informantene kunne gi meg mer av den tause informasjonen som kanskje kunne bli tatt for gitt hvis vi begge hadde hatt samme religiøse bakgrunn. Videre kunne det føre til at de kunne lære meg noe om deres liv som jeg kun kjenner teorien om, for eksempel utførelsen av noen av de

fem søylene (Gleiss & Sæther, 2021, s. 89). Forhåpentligvis gjorde det at informantene mine følte at vi var mer likeverdige.

3.3 Transkribering

Alle mine informanter samtykket i at intervjuet ble tatt opp, og jeg brukte en diktafon som ikke er tilknyttet noen form for sky eller internett. Fordelen med å ta opp intervjuet er at man får med seg alt som blir sagt (Gleiss & Sæther, 2021, s. 96), i tillegg til at man kan konsentrere seg om selve samtalen og ikke notatene man må ta. Det første intervjuet lot jeg et automatisk transkriberingsverktøy transkribere, og jeg lyttet og rettet opp etterpå. Det viste seg å være en svært arbeidskrevende måte å gjøre det på. Det var både fordi dette verktøyet ikke tok hensyn til tegnsetting eller pauser, og fordi mine informanter kunne uttale noen ord slik at verktøyet ikke forsto dem, da de tross alt ikke har norsk som morsmål. Jeg valgte derfor å heller transkribere ord for ord, og så fort som mulig etter at intervjuene ble gjennomført. Da følte jeg at det ble mer fokus på hva som faktisk ble sagt og hvordan, og at jeg fikk et bedre utbytte av intervjuene. Videre plukket jeg bort noen unødvendige småord, samtidig som jeg beholdt de småordene som kunne vise usikkerhet eller at informantene hadde behov for å tenke seg om (Gleiss & Sæther, 2021, s. 98). I transkriberinga valgte jeg å transkribere mest mulig ordrett, selv om jeg valgte å rette opp noen grammatikkfeil. Likevel ønsket jeg å beholde ungdomsspråket som kjennetegner både ungdom generelt og unge innvandrere spesielt, som blant annet en aktiv bruk av «ikke sant» og «liksom».

3.4 Analyse

Jeg har benyttet meg av tematisk innholdsanalyse i mitt prosjekt fordi jeg hadde et stort materiale og tematisk innholdsanalyse er velegnet for å orientere seg i det. Tematisk innholdsanalyse handler om å analysere tekstinnhold på en systematisk måte, og at man steg for steg jobber med innholdet i et spesifikt materiale (Anker, 2020, s. 40). Analysen begynte etter første intervju hvor jeg noterte ned noen umiddelbare tanker i loggboka mi (Anker, 2020, s. 64-69), noe jeg fortsatte med etter hvert intervju. Etter at transkriberinga var gjennomført jobbet jeg med å systematisere materialet mitt ved å kode, eller kategorisere, intervjuuttalelsene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 226), og jeg valgte å kode etter ritualer og andre sentrale temaer.

Jeg prøvde ulike måter å kode på, både med fargelegging og tankekart, men falt ned på at tabellfunksjonen i word var det som fungerte best for meg. Dette word-dokumentet opprettet jeg på den eksterne harddisken min slik at informantenes personvern ble ivaretatt. I arbeidet med kodingen fortsatte jeg å notere loggboka mi, og nå noterte jeg ned fellestrekk og tanker jeg gjorde meg underveis i arbeidet. Det samme gjorde jeg da jeg skrev ut presentasjonen av empirien. Disse notatene fant jeg fram igjen da jeg skulle jobbe med drøftingen, og analysen dannet utgangspunkt for kategoriene jeg presenterte under funn.

4 Presentasjon av empirien

4.1 Presentasjon av informantene

I denne oppgaven har jeg intervjuet fem unge muslimer, alle i alderen 16-24 år.

4.1.1 Eva

Eva er i 20-årene og er opprinnelig fra Nord-Afrika. Hun og familien kom til Norge gjennom FN på grunn av krig i hjemlandet. Familien bodde en periode i leir i Tunisia før de kom til Norge. Hun bor sammen med mor, far og to brødre. Mor er syk, noe som gjør at Eva bor hjemme selv om hun ønsker å studere. Hun har flere søsken, men de er spredt rundt i Norge og Sverige. Eva definerer seg selv som en religiøs sunnimuslim som er opptatt av å utføre religiøse ritualer på en god og riktig måte. Eva jobber med barn.

4.1.2 Ahmad

Ahmad er i 20-årene og kom til Norge som enslig mindreårig i 2015. Han har foreldre og to yngre søsken i hjemlandet. Han kommer fra et land med religiøse motsetninger og måtte rømme fra landet. Ferden fra hjemlandet sentralt i Asia gikk for det meste til fots. Ahmad definerer seg som muslim og er veldig glad for å være muslim, selv om han mener at han ikke er så religiøs. Han praktiserer islam, men synes det er vanskelig å være en god muslim i Norge. Ahmad bor alene og jobber på den lokale bensinstasjonen.

4.1.3 Bosco

Bosco er i 20-årene og kom til Norge som enslig mindreårig flyktning da han var i begynnelsen av tenårene. Han fikk familiegjenforening for ca. fire år siden og bor i dag sammen med to yngre brødre og mor. Mor mistrives svært i Norge, og har derfor vært i hjemlandet sentralt i Asia i lange perioder. Det er ført til at Bosco har tatt mye ansvar for brødrene sine. Bosco definerer seg som muslim, og er veldig stolt av å være muslim. Han praktiserer religionen sin lite, men likevel veldig stolt av den. Bosco jobber med barn og er veldig glad i idrett.

4.1.4 Mohammed

Mohammed er i 20-årene og kom til Norge som enslig mindreårig i 2016, også han fra et land sentralt i Asia. Mohammed kaller seg muslim, men praktiserer svært lite. Han har familie i hjemlandet, og de praktiserer islam. Mohammed mener at mange av praksisene i islam handler

mer om kultur enn om religion. Mohammed jobber på den lokale bensinstasjonen og i eldreomsorgen.

4.1.5 Cataleya

Cataleya er i tenårene og er født og oppvokst i Norge. Familien hennes er fra sørøst i Europa. Familien er muslimer, men Cataleya mener at de er så lite religiøse at de ikke burde bli kalt muslimer. Cataleya selv er religiøs og har «konvertert» (med hermetegn) til islam, selv om hun har vært muslim hele livet. Hun har både eldre og yngre søsken, samt foreldre. De siste årene har hun bodd i fosterhjem, og begge hjemmene hun har bodd i, har vært vanlig norske familier uten muslimsk tilknytning. Dette har gjort at Cataleya har brukt mye tid på å finne ut om sin egen religion og sin plass i den. Cataleya går på videregående skole.

4.2 Oppvekstmiljø og religiøsitet

Ingen av mine informanter snakker mye om oppveksten sin, men de refererer til foreldre og forventningene de har til ungdommene sine. Alle, med unntak av Cataleya, har vokst opp i praktiserende familier hvor spesielt mor har oppfordret til at de unge skal praktisere riktig. I hvor stor grad ungdommene følger mors oppmuntring varierer, og det er forskjell på avstanden til mor. De tre som kom som enslig mindreårige flyktninger praktiserte islam da de reiste fra hjemlandet, men for spesielt to av dem, Bosco og Mohammed, har de praktisert mindre og mindre jo større avstand de har til foreldrene. Da Bosco fikk familiegjenforening og moren og brødrene kom til Norge, fulgte Bosco flere religiøse ritualer igjen, blant annet fordi moren var sammen med han. Flere studier viser det samme, at foreldrene kan være forbilder og at ungdommene prøver å møte foreldrenes forventninger til dem. Videre kan vi se at flere ungdommer tror at de ikke ville vært religiøse hvis det ikke var for foreldrene (Kleive, 2017, s. 35).

Cataleyas forhold til religiøsitet er helt motsatt. Hun har vokst opp i en lite religiøs og praktiserende familie, men da hun flyttet i fosterhjem i ungdomsskolealder, brukte hun mye tid på å bli kjent med sin egen religion. Dette gjorde hun blant annet ved å søke etter informasjon på internett, og i tillegg brukte hun hijab mer og mer. Dette kan minne om en type deprivasjon, at hun mangler noe, og at hun søker til religionen for å finne trøst og kanskje også en søken etter en mening med og i livet (Furseth & Repstad, 2003, s. 139). Hun er nysgjerrig og ønsker

å finne en tydelig religiøs identitet. Og islam tilbyr nettopp dette gjennom sine religiøse praksiser og synligheten i det offentlige rom, blant annet ved bønn og bruk av hijab (Sandberg et al., 2018, s. 42). I intervjuet med henne var hun svært interessert i å fortelle og fortalte mye om hvordan livet hennes hadde endret seg og hvordan hun håndterte de begrensningene muslimsk praksis påla henne.

Mohammed forteller om et kontrollerende samfunn i hjemlandet hvor folk følger med, snakker sammen og dømmer andre. Han mener det er noe helt annet å bo på bygda i Norge. Her er det helt fritt og man bestemmer selv hva man gjør *«så lenge man ikke gjør noe skikkelig ulovlig som er til ulempe for noen andre, så er det jo greit, liksom»*. Også i det tamilske miljøet Kleive har forsket på, er det mindre sosial kontroll, sånn som Mohammed oppfatning av bygda si. Kleive sammenligner med studier fra mer urbane strøk, og der finner man mer sosial kontroll. Av den grunn hevder hun at det lave antallet hinduer og spredningen over et stort område, fører til mindre sosial kontroll og større frihet for ungdommene (Kleive, 2017, s. 39), slik vi også kan se med de unge muslimene i mitt område.

Eva skiller seg ut fra de andre informantene ved at hun har vokst opp i en religiøs og praktiserende familie. Hun har bodd sammen med familien sin hele livet, med unntak av noen perioder hun har studert, og hun bor fortsatt sammen med foreldrene og lillebror. Hun forteller at familien er svært viktig for hennes religiøse oppvekst og tro.

Begge jentene i min oppgave har et forhold til hijab. Cataleya brukte sin mer og mer i løpet av ungdomsskolen. Etter at hun fikk ny fosterfamilie, følte hun at hun måtte slutte med den. Grunnen til det var todelt. Den første grunnen var at hennes biologiske familie ikke likte det, og den andre grunnen, og viktigste, var at det var en mann i den nye fosterfamilien. Når hun bruker hijab, kan ikke en mann utenom den nærmeste familien se håret hennes. Da blir det litt vanskelig når man bor sammen med en mann som ikke er i nær familie. Hun valgte derfor å gå uten. Den dagen hun flytter for seg selv, vil hun ta den på seg igjen, og det er noe hun ser fram til. Cataleya forteller at det er mye lettere for henne å være god muslim med hijaben på. *«Jeg klarer å følge islam hundre ganger bedre med hijaben på. Den stoppa meg og hindra meg fra å gjøre ting jeg vet ikke er lov.»*

For Eva er det helt naturlig å bruke hijab. Hun husker tilbake til da hun fikk mensene og endelig kunne ta hijaben på. Hun hadde øvd litt, som da de var i moskeen eller det var kaldt ute, men endelig skulle hun bruke den på fulltid, og ingenting skulle hindre henne.

Så jeg var allerede innstilt på at jeg kommer til å bruke den uansett. Så da krigen skjedde og vi var i leir i Tunisia, midt i Sahara og det var 45 grader, så brydde jeg meg ikke. Jeg hadde på hijaben. Jeg hadde bestemt meg for at jeg skulle gjøre det.

Eva forteller videre at hun bruker hijab fordi Gud sa det i Koranen, og at hun føler at det er en beskyttelse, samt at hun føler seg trygg med hijaben sin. «*Jeg klarer ikke å forestille meg å gå uten hijab*», forteller hun.

4.3 Bønn

Bønn omtales flere steder i Koranen og ifølge Hadith er en muslim pliktig til å be fem ganger hver dag. Dette gjør at bønnen er en av de viktigste ritualene i islam (Eidhamar, 2004, s. 135). Bønnetidene er en måte å få orden i livet på, og hjelper menneskene til en naturlig rytme i livet. Videre er det en god trening i disiplin da bønneritualet tar tid og har krav til både fysisk og mental tilstedeværelse (Østberg, 2003, s. 44-45). Alle informantene mine har et forhold til bønn, og det er Eva og Ahmad som er de to som er mest opptatt av å be til rett tid. Hva som er rett tid for bønn, endrer seg gjennom året da bønnetidene følger solen (ibid.). Dette fører til utfordringer på våre breddegrader. Når dagene er på sitt lengste i Norge, er første bønnetid kl. 02.24 og siste bønnetid 24.03.. Når dagene er på det korteste, kommer bønnetidene svært tett, med den første kl. 07.49 og den siste 16.47. (Vogt, 2008, s. 175-176). Eva forteller at hun, spesielt om vinteren, synes det er litt vanskelig å få til å be på tid, men det er likevel noe hun prioriterer. «*Og nå som det er vinter og det blir fort mørkt, så betyr det at jeg må be hjemme eller så ber jeg her på jobb når det er ingen her fordi det er litt kleint.*» Dette var mye enklere da hun studerte og bodde i Oslo. Der hadde studiestedet hennes bønnerom, og moskeene var i nabolaget.

Ahmad prøver å be fem ganger hver dag, og til riktig tid. Både da han gikk på skolen og nå som han jobber, synes han det er vanskelig å sjonglere alt han skal rekke. Han prøver å rekke å be før han går på jobb, men når han har tidligvakt er det vanskelig å få til. Da ber han heller når han kommer hjem igjen. De dagene han begynner sent på jobb, prioriterer han å be før han går på jobb. «*Noen ganger rekker jeg å be fem ganger også, hvis jeg har fri. Fire ganger, tre ganger, to ganger... Så det kommer an på. Men jeg gjør det.*» Det er lettere for Ahmad å holde bønnetidene når det er en moské i nærheten, og det er en fordel å kunne gå i moskeen hvis man vil. Han sier videre at han ikke må ha moské, men det er koseligere. Det viktigste for Ahmad er at han ber, og at han gjør det hver dag og så mange ganger han rekker.

Ahmad og Eva er ikke alene om å synes det er vanskelig å rekke alle bønnene til riktig tid. Sandberg et al fant det samme i sitt prosjekt. Det er vanskelig å gjennomføre bønn i et ikke-muslimsk samfunn og det krever selvdisiplin. Mange av ungdommene kjenner på dårlig samvittighet siden en god muslim bør be hver dag (Sandberg et al., 2018, s. 54-55). Dette er holdninger jeg kjenner igjen i mine informanter. De prøver, men det er ikke alltid så lett å få det til. Noen innrømmer at de ikke ber, og det virker som de har gitt litt opp på grunn av tidspress og avstander til nærmeste moské. En av de som kanskje har gitt opp litt er Bosco. Han forteller at han ba fem ganger om dagen da han kom til Norge. Nå ber han ikke så ofte lenger, men gjorde det under ramadan. Han tror det hadde vært lettere for han å be oftere hvis han bodde i byen og nærmere en moské. Han forteller at han *«har vært i byen i forbindelse med id og sånn, og da er det mange som skal inn for å be, og da får du litt motivasjon til å bli med.»* På bygda er det ingen som bryr seg om han ber eller ikke, sier han.

Cataleya forteller at hun begynte å be da hun fikk sin religiøse oppvåkning i fosterhjemmet. Hun ber ikke så ofte nå, for det er litt vanskelig. Hun utdyper ikke hvorfor det er vanskelig.

Mohammed forteller at han dessverre ikke ber, og det er fordi det krasjer med jobb og andre ting. Han er litt usikker på om han savner det, men synes at han kanskje kunne gjennomført bønnene. Han kaller seg jo tross alt muslim, men han følger så å si ingen regler. Han lurer litt på om han kanskje ikke er helt muslim likevel... *«Man kan kalle seg muslim bare med navn, liksom. Men når man ikke følger reglene, så er man ikke helt muslim.»*

Vi snakket ikke spesifikt om ritualene rundt bønner i intervjuene. Jeg har ikke inntrykk av at noen ber «sånn i forbifarten», men at også ritualene rundt er viktige. Dette gjelder spesielt for Ahmad og Eva, og for Bosco under ramadan.

4.4 Moskeen

Moskeen har vært sentrum for bønn og markeringer av muslimske høytider siden Muhammeds dager (Eidhamar, 2004, s. 147). Hva en moské er, kan diskuteres, men Kari Vogt bruker ordet *moské* alle offentlige bønnerom, selv om det ikke er helt korrekt (Vogt, 2008, s. 85). Jeg velger å bruke samme terminologi.

For mange muslimer i Norge og andre ikke-muslimske land blir moskeen enda viktigere enn i hjemlandet. Moskeen er det eneste møtestedet for religiøse aktiviteter (Vogt, 2008, s. 89), hvor

det i tillegg til bønn, blant annet foregår undervisning i form av koranskole (Sandberg et al., 2018, s. 86).

For mine mannlige informanter er nærmeste moské mellom 60 og 90 minutters kjøring unna, avhengig av bosted. For de kvinnelige er nærmeste ytterligere 30 minutter unna, da den nærmeste moskeen kun er for menn. Med slike avstander blir det naturlig nok ikke så hyppige besøk i moskeen for mine informanter.

Ahmad er ikke ofte i moskeen. Han var under siste id, men da var det tre år siden sist. Så de siste fire årene har vært i moskeen kun to ganger. Hvis han skal i moské, liker han å gå i en i Oslo. Han vet ikke hvilken moské han har vært i, men den var fin og det var masse folk.

Mohammed forteller at han ikke har vært i en moské på i hvert fall fire-fem år, og det ikke er viktig for han. Han mener at siden han ikke tror, så spiller det ingen rolle om han går i moské eller ikke. Heller ikke Bosco går noe særlig i moskeen. Han forteller at han ikke har så lyst, i tillegg er det langt unna.

For Eva er moskeen viktig. Hun savner tiden da hun bodde og studerte i Oslo hvor hun hadde umiddelbar nærhet til flere moskeer.

Når jeg reiser til Oslo så er det første jeg gjør etter jeg har satt fra meg tingene er å gå til moskeen. Det er så deilig når man er i sentrum så er det flere. Det er sånn tre moskeer og det er så deilig når det er bønnetid, så kan jeg bare gå rett til moskeen. Så slipper jeg å finne et sted der det er stille og ingen kommer inn og titter rart på meg.

I tillegg til å kunne be på tid i en moské fremhever hun også fellesskapet moskeen gir. Hun foretrekker ICC (Islamic Cultural Center), selv om det er en pakistansk moské (Vogt, 2008, s. 42), og hovedgrunnen til det er at den er godt tilrettelagt for kvinner. Kvinnene har en egen inngang, de har et stort bønnenrom som er ryddig og fint. «*Det er ikke bare et rom i kjelleren bare for å ha et kvinnerom,*» og i tillegg er det praktisk med flere toaletter. Språket i moskeen er urdu, et språk Eva ikke kan, men resiteringen er selvfølgelig på arabisk. Dessuten er det viktigste for Eva bønn og alenetid.

4.4.1 Moské i nærområdet

Eva kan fortelle at hun og flere unge muslimer i nærområdet har vært i kontakt med den lokale bygdeutvikleren. De har inngått et samarbeid om å forsøke å opprette en moské, eller i hvert

fall et møtested, i et av kommunesentrene i området. Dessverre er det vanskelig å få til dette da det er få ledige lokaler, og i tillegg det et økonomisk spørsmål også.

Likevel kan man jo håpe på et slikt treffsted. Eva forteller at det viktig å få til et slik sted sånn at folk ikke flytter fra bygda. Hun mener at det er spesielt viktig for kvinner og barn fordi barn trenger et sted hvor de kan lære arabisk og om Koranen. Man kan ikke basere seg på at foreldrene kan lære barna sine alt de trenger å vite om islam. Ahmad tror han ville brukt moskeen hvis det hadde kommet en til lokalmiljøet. Ikke hele tida, men han tenker at det hadde vært veldig koselig å lese Koranen sammen og å gå igjennom hadither sammen. Mohammed er mest opptatt av den kulturelle delen av islam, så et lokalt treffsted ville vært mest interessant for det sosiale. Han er ikke interessert i å høre på en imam, men vil veldig gjerne ha et sted hvor man kan møtes og prate sammen.

I diaspora blir et hellig sted viktig, både religiøst og sosialt. Det blir for mange et psykologisk symbol på at det nye stedet og landet er et permanent bosted. Slike hellige steder får andre funksjoner i for eksempel Norge enn i et muslimsk land. I tillegg til å være et gudshus vil det også være et kulturelt møtested, hvor mennesker fra samme land og kultur kan møtes og bygge bånd (Jacobsen, 2018, s. 20).

4.5 Koranen og koranskole

Koranen er muslimesenes hellige bok og den inneholder alle åpenbaringene som Muhammed mottok i årene 610-632. For barn i muslimske land er det vanlig at de går på koranskole fra de er ganske små. Her de lærer å resitere Koranen på arabisk, selv om barnet ikke forstår det arabiske språket (Eidhamar, 2004, s. 119-121).

Cataleya er født i Norge i en lite religiøs familie, så hun har ikke gått på koranskole. Hun har et stort ønske om å gå på en slik skole, men har ikke hatt mulighet til nå. Mohammed husker ikke om han har gått på koranskole. I hjemlandet gikk han på en privatskole som ikke var religiøs, mens i Norge gikk han på vanlig skole. De tre siste informantene har alle gått på koranskole. Alle tre gikk fra de var små barn til de flyttet fra hjemlandet. De forteller at de første årene handler koranskolen om å resitere Koranen, og det å forstå hva det handler om, lærer man først etter noen år. Ahmad forteller at han ikke kan arabisk, men *«selvfølgelig så forstår jeg hva*

Koranen handler om, men jeg forstår ikke hvert ord fordi det er på arabisk.» Han har lest Koranen flere ganger og har også lest flere bøker som handler om islam og religion. Bosco gikk også på koranskole i hjemlandet, og, som Ahmad, forstår han ikke alt som står i Koranen. Men forteller han ivrig: *«Det er positivt å lese. Gud elsker det, ikke sant. Så det er derfor vi leser den.»* Han forteller videre at Koranen skiller seg fra andre bøker ved at du aldri blir lei av å lese den.

Du leser den to ganger, så har du lyst til å lese den tre ganger. Det er en sånn Korangreie, vet du. Du har lyst til å lese mer. Har du lest én million ganger, har du lyst til å lese to millioner ganger. Det er bare sånn. Koranen er bare annerledes.

Eva gikk på koranskole i sommerferien da hun bodde hjemlandet. Hun har en fordel siden hun har arabisk som morsmål, og forstår derfor det hun leser når hun leser Koranen. Hun skulle ønske hun kunne gått lenger på koranskole fordi *«det er så mye jeg ikke kan. Islam og regler og hadither. Og så hvilken hadith som er riktig og hvilken som ikke er riktig»*. Hun vurderte å reise til Egypt for å gå på koranskole der da hun hadde friår, men på grunn av mors helsesituasjon måtte hun bli hjemme. Hun forteller videre at hun legger inn mye egeninnsats for å lære mer om både Koranen og islam generelt, men at hun så gjerne skulle fått mer undervisning.

I Norge har de fleste moskeene tilbud om å lære å lese Koranen og hadither for barn, og flere av dem har også tilbud til kvinner (Roald, 2004, s. 218). For Eva og hennes familie ville det vært et godt tilbud hvis de hadde bodd nærmere en by. Eva forteller at det er vanskelig å få den rette opplæringen for barn uten en moské, og det er viktig at muslimske barn lærer arabisk og Koranen.

4.6 Mat og drikke

4.6.1 Faste

Ramadan er en av de søylene i islam som opptar muslimene mest. Når man bor i den vestlige verden, blir ramadan en tydelig markør for muslimsk identitet og fellesskap (Sandberg et al., 2018, s. 57). I perioden hvor man faster skal man ikke spise, drikke eller ha seksuell omgang.

Man kan faste andre ganger også, men fasten under ramadan er obligatorisk for alle som har sluttet å vokse og for de som har nådd puberteten (Østberg, 2003, s. 63). Fasten varer fra soloppgang til solnedgang. Siden muslimene følger månens syklus, forskyves månedene med 11 dager hvert år. Det fører til at ramadan kommer 11 dager tidligere enn forrige år. Dette fører igjen til at lengden på daglig faste endrer seg gjennom årene (Vogt, 2008, s. 187). I sommermånedene i Norge kan muslimer faste i opptil 18 timer i døgnet, og det sier seg selv at det er svært krevende over lang tid (Sandberg et al., 2018, s. 57).

Alle mine informanter faster, eller har fastet før. Den eneste som har sluttet helt, er Mohammed. Bosco har fastet litt av og på de siste årene. Etter at han fikk familiegjenforening og han igjen bodde sammen med moren sin, har han fastet, i hvert fall i fjor. Han forteller at moren er veldig nøye og praktiserer alt hun skal, men at hun ikke tvinger Bosco og brødrene hans. Da Bosco fastet i fjor var det både på grunn av religion, mamma og at en del av kompisene hans fastet. I tillegg er Bosco opptatt av å ta vare på kroppen sin, og han har lest i en bok at hvis man faster, så bruker kroppen opp gammelt fett. *«Så etter ramadan, ikke sant, så får du en oppdatering av kroppen. Så da tenkte jeg hvorfor ikke, så da gjorde jeg det. [...] Så det er både helse, samfunnet og mamma... Så da gjorde jeg det.»* Studier viser at flere unge som er opptatt av kropp og helse bruker fasteperioden trene opp en selvkontroll som handler om mye mer enn det religiøse (Sandberg et al., 2018, s. 59).

Ahmad, Eva og Cataleya er alle opptatt av faste og å gjennomføre det riktig. Cataleya har slitt med nyrestein de siste årene, og er derfor avhengig av å drikke og å ta medisiner. Det har ført til at hun ikke kan faste like mye som hun har ønsket, men hun faster når hun ikke har plager. I tillegg til å avstå fra mat og drikke, avstår Cataleya også fra å høre på musikk i fastetiden. Hun prøver å være et ekstra godt menneske ved å passe godt på bønnetider, ikke banne, vise respekt for andre og ved å gi penger eller ting til folk som trenger det. For Ahmad er det spesielt vanskelig å faste når han er på jobb på bensinstasjonen hvor han lager mat til andre hele dagen. Han sier at:

Hvis man er muslim så må man følge regler. Og da må man faste. Jeg vet det er skikkelig vanskelig å ikke spise mat og ikke drikke hele dagen. Mange timer. Jeg vet det er vanskelig, men sånn er det.

Han forteller videre at han kan bli skikkelig dårlig. Han sliter mer med tørste enn sult, og at det er spesielt vanskelig når ramadan er på sommeren. Eva husker tilbake til da hun var yngre og ramadan var på sommeren. *«Jeg vet ikke hvordan jeg klarte det. Jeg gikk på ungdomsskolen.*

Vi hadde gym og jeg løp og... Jeg vet ikke hvordan det gikk, fordi nå klarer jeg det ikke.» Hun forteller at det er mye bedre nå hvor neste ramadan kommer i mars og det er ganske korte dager og det ikke er så varmt.

Både Eva og Cataleya er opptatt av at de ikke skal faste når de har mensesen. Det er faktisk ikke tillatt for kvinner å faste i denne perioden og de regnes som urene (Østberg, 2003, s. 65). Jentene forteller at de sparer opp de dagene og sørger for å faste det riktige antallet dager før neste ramadan. Eva forteller at hun pleier å ta igjen fastedagene hun mangler i desember for da er det korte dager. Eva, som Bosco, er også opptatt av hva fasten gjør med kroppen din og at det handler om kontroll. Man skal kontrollere lystene sine, som mat, drikke, sex og rusmidler.

I intervjuene er det bare Eva som viser til Koranen og Profeten når hun snakker om hvorfor hun faster. Hun forteller at det er sunna, altså at man gjør det samme som Profeten. Profeten fasta i 90 dager, men det ble bestemt at vanlige mennesker skulle faste i 30 dager, ikke noe mer. Det er ikke lov å faste dagen etter ramadan, for da har Gud satt en grense for vanlige mennesker. Man kan tenke at man får ekstra belønning hvis man faster lenger enn ramadan, men det får man altså ikke, forteller Eva. Men man kan faste igjen etter id al-fitr-feiringen er gjennomført. Noen muslimer mener at det er sunna å faste mandager og torsdager fordi Profeten også gjorde det (Sandberg et al., 2018, s. 58). Av mine informanter er det bare Eva som forteller at hun faster frivillig i tillegg til ramadan. Hun forteller at hun gjør det for å få ekstra ajr, belønning.

4.6.2 Svinekjøtt

Å avstå fra svinekjøtt og alkohol er en av de tydeligste markørene som skiller muslimer og ikke-muslimer i dagliglivet. Det er mye ulik mat som er haram (forbudt) i islam, men det er spesielt forbudet mot svin man merker i hverdagen (Østberg, 2003, s. 43).

Ingen av mine informanter spiser svin. Til og med Mohammed, som omtaler seg selv som svært lite religiøs, holder seg borte fra svinekjøtt. For han handler det ikke om religion, men kultur. Han forteller at han er opplært fra barn om at man ikke spise svin, og at han har kommet i en alder hvor det ikke frister, og *«du får dårlig samvittighet, rett og slett»*. Mohammed sammenligner det å spise svin for han med å spise hund for nordmenn – der er bare noe man ikke gjør, uavhengig av religion. Studier viser den samme holdningen. Det viser seg at de aller fleste muslimer, selv om de ikke overholder de fem søylene, holder seg unna svinekjøtt. Også her pekes det på de dype kulturelle røttene, og at forbudet tas for gitt i muslimske land

(Sandberg et al., 2018, s. 63). Mohammed bodde tross alt i hjemlandet sitt til han var 14-15 år gammel, og holdningen til å ikke spise svin ligger i ryggmargen.

Bosco forteller at *«jeg har religionen inni meg, men jeg praktiserer ikke og ikke ber og sånn. Men jeg gjør heller ikke noe som går mot religionen, hvis du skjønner hva jeg mener. For gris er ikke tillat.»* For Bosco handler fravær av svinekjøtt også om at kjøttet ikke er bra for oss. Han sier at grisen er veldig slapp og at vi mennesker blir det samme hvis vi spiser kjøttet. Videre mener han at svinekjøttet kan føre til at vi kan utvikle noen sykdommer, så for han avstår han fra svinekjøtt av både religiøse og vitenskapelige grunner. Østberg forteller at det er en vanlig holdning hos mange muslimer at grisekjøtt inneholder trikiner. At det ikke er riktig, legges det ikke mye vekt på (Østberg, 2003, s. 43).

For Ahmad er det en selvfølge å ikke spise svinekjøtt, og han ingen utfordringer med det. På jobb, derimot, møter han utfordringer. Ahmad jobber på en bensinstasjon, og en stor del av jobben er blant annet å steke hamburgere med bacon.

Ja, jeg gjør det. Men i islam er det egentlig det samme å spise og selge. Det er haram. (...) Men her, som sagt, vi må passe på livet vårt også, så når man må gjøre det så er det egentlig greit. Du har ikke andre valg, så er det greit. Så lenge du ikke spiser eller drikker selv, så er det greit.

Når man bor på bygda slik som Ahmad gjør, er det ikke stort utvalg i jobber, og man må ta den jobben man får. Ahmad tenker det samme om å jobbe på matbutikken. Der må man kunne selge både svinekjøtt og alkohol, og at det er lov siden man må jobbe for å overleve.

4.6.3 Alkohol

Alkoholforbudet i islam begrunnes både med menneskers helsemessige årsaker og samfunnets sunnhet (Østberg, 2003, s. 42), og holdning til alkohol blir et veiskille for mange muslimer i ungdomsårene (Sandberg et al., 2018, s. 63). Bosco bruker de samme argumentene for å avstå fra alkohol som at han ikke spiser svin, at han er glad i å trene og å ta vare på kroppen sin. Selv om han kjenner mange muslimer som drikker alkohol, er det ikke mange som drikker mye. Bare litt.

Ingen av mine informanter framhevet at alkohol gjorde at de valgte de vennene de valgte, men da de snakket om venner var det få norske navn som ble nevnt. Undersøkelser viser at drikkepresset på ungdom og unge voksne er stort i Norge (Blå Kors, 2023), og at både

religionen og kulturen til mine informanter gjør at de trekker mot «likesinnede», altså andre unge muslimer. Dette gjelder kanskje aller mest i høytidene. Både Ahmad, Bosco og Mohamed er sammen med andre fra hjemlandet når de feirer, hvis de i det hele tatt feirer muslimske høytider.

4.7 Høytider

Det er mange høytider i islam som er vanlig å feire. I denne oppgaven har jeg kun fokusert på id al-fitr og id al-adha. Id betyr rett og slett «fest» og blir som oftest brukt om id al-fitr, «fastebrytingens fest» (Vogt, 2008, s. 193).

4.7.1 Id al-fitr

Id al-fitr markerer avslutningen på ramadan, og kalles også «lille id». Når den er, kan diskuteres. Dette fordi en pålitelig person må proklamere at nymånen er observert. Muslimer i Norge følger ofte proklamasjonen fra hjemlandet, noe som fører til at tidspunktet kan variere blant muslimene (Østberg, 2003, s. 67). Flere av mine informanter uttrykte usikkerhet om når ramadan og id var, og dette kan nok være grunnen til det. I tillegg blir tidspunktet samkjørt i moskeene, og siden ingen av mine informanter tilhører en bestemt moské blir det vanskeligere å få informasjonen.

Alle mine informanter feirer id, noen mer enn andre. Cataleya forteller at hun reiser hjem til sin biologiske familie og feirer med dem. Hun sammenligner familiens feiring med hvordan mange norske familier feirer jul – mest på grunn av kultur og tradisjon, men med lite religiøst innhold. «Altså, for dem er det kultur og for meg så er det religion. Som sagt, så praktiserer de ingenting, men feire høytider gjør de.» Mohammed mener at id ikke har noe med islam å gjøre, men at det likevel er en viktig høytid. Han utdyper ikke hva han mener med det, men for han er det viktigste glede og det å være sammen med andre mennesker. Han er ikke så opptatt av å feire id, og har gjort det kun sporadisk de siste årene. Han har rett og slett ikke så mange å feire med siden han ikke har familie i Norge og det er langt til nærmeste moské.

Bosco forteller at det naturlig nok er stor forskjell på å feire id i hjemlandet og i Norge. Han forteller at det også er stor forskjell på å feire på bygda og i for eksempel Oslo. Da han feira id våren 2023 reiste han til Oslo og feira der.

[Jeg] var hos noen venner og hadde på meg skikkelige tradisjonelle klær. Det tenker jeg å fortsette med. Å reise til Oslo og feire der med folk jeg kjenner, for jeg kjenner noen i Oslo. Feire id, men ikke på like bra nivå som i [hjemlandet], selvfølgelig, det er jo en helt annen situasjon.

Han synes det er mye lettere å feire i Oslo for der er det flere som feirer og man kan samle sammen mange folk, spise god mat og være i moskeen. Han forteller at feiring av id for han er både religion og kultur, og at det var vanskelig å feire de første årene utenfor hjemlandet. Etter at han fikk gjenforening med mor og brødrene, ønsket han å feire igjen.

For Ahmad så er avstanden til byen avgjørende for at han ikke feirer så mye som han nok ønsker. *«Jeg feirer id, ja. Men ikke hele tida på grunn av at jeg bor her på bygda. Og da er det veldig vanskelig å dra til byen hele tida.»* Når han først reiser er det viktig for han at han både rekker å be og å feire med venner. Han forteller at han og noen venner samles for å be på tettstedet der han bor, og da gjerne på hotellet, men at de ofte blir veldig få. Når man er bare 2-3 personer, så blir det lite feiring. Da blir det heller at man slapper av og sover.

Eva forteller også at det er stor forskjell på å feire id i hjemlandet og i Norge. Som min eneste informant som bor, og har bodd hele livet, med sin biologiske familie, blir høytidene feiret mer i tråd med det som er vanlig i hjemlandet. Hun forteller at hun gjerne reiser til Oslo, men at hun stort sett feirer hjemme med familien. Feiringen starter med at hele familien samles til id-bønn. Siden det ikke er en moské i nærheten, ber familien hjemme eller ute, hvis det er fint vær. Denne bønningen ber menn og kvinner sammen. Mennene møter så andre menn og ber sammen. Da møtes naboer og menn fra nabobygdene. Kvinnene går hjem for å lage maten. Siden Eva er den eldste datteren som bor hjemme, er det hun har ansvaret for å lage maten.

Etter å ha fastet hele ramadan, står mat naturlig nok i sentrum når man feirer id al-fitr. Både Ahmad, Bosco og Eva feirer med mat fra hjemlandet og de har klare forventinger til hva de skal spise. Ahmad starter dagen med deilig godteri, mens Eva starter med en slags grøt uten melk, i tillegg til tynne pastabiter med sukker og smør. Til middag er det mye kjøttmat for alle tre, og det er både i form av grilla kjøtt og kjøttgryter. Bosco sin favoritt kan han ikke lage selv, men heldigvis har han en kompis som kan lage det når moren ikke er i Norge.

4.7.2 Id al-adha

Id al-adha, også kalt store-id eller Offerfesten, markerer avslutningen på hajj, pilegrimsreisen (Vogt, 2008, s. 201). Mine informanter forteller at det ikke er så stor forskjell på selve feiringa av de to id-festene, med unntak av at man ofrer et dyr når det er id al-adha. Egentlig er det familiefaren som skal ofre dyret, men det er ikke lov for privatpersoner å slakte på denne måten i Norge (Vogt, 2008, s. 201). Derfor er det vanlig blant muslimer i Norge, og også mine informanter, at man heller donerer penger til slakt i hjemlandet. Eva, Ahmad og Bosco forteller at kjøttet blir gitt til fattige. Da de bodde i hjemlandet, spiste alle deler av kjøttet fra offerdyret, men også da ble deler av kjøttet gitt til andre, og da gjerne fattige mennesker.

4.8 Pilegrimsreise

Alle muslimer som har mulighet til det, skal reise minst én gang i livet på pilegrimsreise til Kabaen i Mekka, Saudi-Arabia. Dette er påbudt av Koranen (Rian & Eidhamar, 1999, s. 168). Flertallet av informantene mine ønsker å reise til Mekka, men ikke alle legger like mye vekt på religionen. Bosco forteller at han gjerne vil reise til Mekka, men at der er mest fordi tradisjonen har lang historie og fordi det er veldig populært. Han ønsker det litt på grunn av religion, men mest fordi han er veldig interessert i historie. For Eva, Cataleya og Ahmad så er det det religiøse aspektet som er viktigst. Cataleya forteller at det er en veldig stor del av islam å gjennomføre hajj, «*så det er noe jeg 110 % kommer til å gjøre.*» Ahmad har også veldig lyst til å reise, men føler ikke at han kan det helt ennå. «*Det er mange ting jeg må gjøre før jeg reiser på hajj. Det er ikke sånn at man bare drar på hajj. Jeg må rette meg først, så kan jeg reise på hajj.*». For Eva er det en selvfølge å reise på hajj, men hun har ikke fått det til ennå. Hun forteller at det både er dyrt og vanskelig å gjennomføre. Men Eva har gjennomført umrah flere ganger. Hun har familie i Saudi-Arabia, og når hun er der reiser hun ofte til Mekka og gjennomfører umrah. Hun forteller at det kan man gjøre hele året, og ikke til en spesiell tid slik som hajj, og det tar kortere tid. Mens gjennomføring av hajj rensker deg for alle syndene og «*da starter du fra scratch,*» gir umrah mer en belønning, ajr på arabisk. Eva sammenligner dette belønningen med den du får når du ber eller faster. Da ber du til Gud om tilgivelse for dine synder eller du ber om noe du ønsker.

På nettsidene til bl.a. ICC, kan vi lese at moskeen er behjelpelig med pilegrimsreiser, og da både hajj og umrah. Og der kan vi videre lese at det å reise på pilegrimsreise krever omfattende

dokumentasjon (ICC, 2023), noe som nok kan gjøre det enda vanskeligere for mine informanter da de ikke tilhører en bestemt moské. Videre kan vi lese at reisene som ICC tilbyr er svært dyre (ICC, 2023), akkurat som Eva fortalte om. Prisen gjør nok reisen enda vanskeligere for mine informanter siden de er unge, og flere av dem er uten familie i Norge.

4.9 Kunnskap

Kunnskapsinnhenting er viktig for mange unge muslimer, og imamene i moskeene er et naturlig sted å henvende seg. Selv om det ikke er krav til at imamen skal være lærd, er det den mange unge muslimer går til for å få kunnskap. Imamene er tilgjengelige for å svare på spørsmål, og da spesielt før og etter fredagsbønnen (Sandberg et al., 2018, s. 86.). Mine informanter har ikke denne muligheten så ofte, og må derfor søke kunnskap andre steder.

4.9.1 Familie

Eva forteller at hun er heldig som bor og lever i en svært religiøs familie, og de har mye kunnskap. Bestefaren til Eva, og faren hans igjen, var imamer og har videreført mye av sin kunnskap videre i familien. «*Vi har vært religiøse siden oldeoldeoldeoldefar. Siden islam kom til [hjemlandet], liksom*». Hvis Eva lurer på noe, er det faren og broren hun spør. Hun forteller videre at hun har familie i Saudi-Arabia, og de går på koranskoler. De kan hun også spørre hvis hun lurer på noe. Hun har i tillegg brukt lektorer på høyskolen hvor hun har studert. Også Ahmad spør familien sin i hjemlandet hvis det er noe han lurer på. Hvis de ikke har noe svar, hender det at de spør en lokal sheikh og videreformidler svaret til Ahmad. Flere studier viser at det er nettopp den nærmeste familien som «viser vei» i både tro og religiøs praksis. Den nærmeste familien er den som gir den grunnleggende religiøse oppdragelsen, og er en viktig kilde til kunnskap, tradisjoner og sosialisering (Sandberg et al., 2018, s.91). Etter at Bosco fikk familiegjenforening og mor er i Norge, har hun gitt kunnskap om tradisjoner og islam. Mor har valgt å reise tilbake til hjemlandet med ujevne mellomrom og har blitt der i noen lange perioder, og har derfor ikke vært tilgjengelig for Bosco hele tiden.

4.9.2 Internett

Undersøkelser viser at mange unge muslimer bruker internett for å få kunnskap om religionen sin. Videre viser det seg at disse ungdommene oppsøker bestemte lærde (Sandberg et al., 2018, s. 94). Dette viser seg også hos mine informanter da de ikke har lærde i moskeene å henvende seg til. Ahmad bruker mye youtube og da liker han å høre på sheikher fra hjemlandet. Det er spesielt én sheikh som er kjent i hele verden, som han bruker. *«Hvis jeg lurere på om noe er riktig eller ikke, så søker jeg på youtube og der er det en sheikh og da hører jeg på han ofte. Og jeg synes han har rett.»* Cataleya har brukt mye tid på informasjonsinnhenting de siste to årene. Mens hun bodde på bygda, fant hun det svært vanskelig å finne informasjon fra mennesker rundt seg, og hun brukte derfor utelukkende internett. Hun forteller at det er mange imamer som legger ut videoer både på youtube og tiktok. Hun brukte spesielt én side som eies av en imam hvor du kan stille spørsmål og få svar. Denne siden er på norsk.

Bosco bruker også youtube mye når han søker informasjon. Han stoler ikke på google, *«så jeg sjekker mest youtube for da ser du personen, ikke sant.»* Stort sett er informasjonen på engelsk, da det, ifølge Bosco, ikke er så mye norsk på youtube.

Hvis Ahmad ikke finner svar på youtube, søker han generelt på internett. Da bruker han sider på engelsk, eller arabiske sider som er oversatt til engelsk. Han kan finne noe på morsmålet sitt også, men det er ikke så mye.

Eva bruker internett som siste instans hvis det er noe hun lurere på. Her er hun nøye på kildekritikk og bruker kun sider på arabisk. Hun bruker ikke sider på norsk eller engelsk, da hun mener at de kan være veldig misvisende.

Ingen av mine informanter gir uttrykk for at de bruker facebook som informasjonskilde, eller at de er aktive i diskusjoner i ulike grupper.

4.10 Framtida

Alle mine informanter er unge og noen av dem bor fortsatt sammen med foreldre eller andre omsorgspersoner. Alle, med unntak av Cataleya, er ferdig med videregående skole og flere ønsker å ta høyere utdanning. Eva, Mohammed og Bosco er det passer inn i kategorien «opp og fram», kategoriene som Eriksen og Andersen beskrev i «Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge». Alle har gode nettverk, men ingen har familie utover den helt nære, hvis de i det hele tatt har familie i Norge. Videre ønsker de seg høyere utdanning.

Mohammed, Ahmad og Bosco uttrykker at de trives på bygda, og det blir spennende å se om de kommer tilbake etter endt utdanning.

Av de som har fullført videregående har tre av dem klare tanker om hva de ønsker videre. Eva holder på med en mastergrad innen endringsledelse, mens Mohammed ønsker å bli sykepleier og Bosco ønsker å bli politi. Ahmad har tatt helse og påbygg, men er veldig usikker på hva han skal ta videre. Pr nå jobber han mens han tenker på hva han og om han skal utdanne seg mer. Han har lyst til å bo på bygda, men vet ikke om han ender opp her.

For både Cataleya, Eva og Ahmad er det viktig å gifte seg med en muslim. Begge jentene ønsker å flytte til et muslimsk land slik at de kan leve slik som religionen krever. Cataleya forteller:

Jeg har lyst til å flytte til et muslimsk land. Praktisere islam og finne en muslimsk mann. Hvis det funker. Hvis det går. Jeg vet ikke hva som skjer, men hvis jeg finner en muslimsk mann så... Jeg håper det skjer, for da blir alt enklere. Både å oppdra barn og kunne be sammen. Lære hverandre ting og kunne feire høytider sammen med barn og ditt og datt. Reise på muslimske ferier og sånne type ting, da. Dra til muslimske land. Og kunne dra til Mekka sammen, da.

Verken Bosco eller Mohammed tenker på religion når de skal velge en framtidig kone. Mohammed forteller at *«så lenge det er en klok og litt grei person, så er det det samme. Det spiller ingen rolle om det er muslim eller noe annet. Mennesker er mennesker.»*

5 Drøfting

I denne kapitlet vil jeg drøfte funnene jeg har gjort i kapittel 4 i lys av teoriene jeg har omtalt i kapittel 2.

Det som er felles for alle mine informanter er at de er unge muslimer og at de bor eller har bodd på bygda i Norge. Ingen av dem har hele sin oppvekst på bygda, men har blitt plassert her. I intervjuene snakket vi lite om oppveksten til de fire som ikke er født i Norge, men én fortalte at han har vokst opp i by og én fortalte at han har vokst opp på bygda i hjemlandet sitt. Alle disse fire kom til Norge da de var i alderen 11 til 15 år, og har derfor en del av sin oppvekst her.

Alle bor i diaspora, det vil si at de er en religiøs minoritet i Norge, og de bor langt unna nærmeste moské.

5.1 *Sekulære muslimer?*

Sindre Bangstad skriver at det virker som det er opplest og vedtatt at unge muslimer er motsatsen til sekularitet og liberalisme, men at det er få norske forskere som har forsket på temaet. Videre skriver han at den lille forskning som finnes, nok viser det motsatte (Bangstad, 2017, s. 199, 211). Min forskning støtter dette, for ved første øyekast virker det som at spesielt Mohammed, Bosco og Ahmad har blitt mer sekulære ved å bo i Norge og på bygda. På overflaten virker det som at religiøs praksis har blitt mindre viktig da de utfører færre av ritualene, spesielt Mohammed og Bosco. Alle tre sier at de er mindre religiøse nå, hvis de er religiøse i det hele tatt. Likevel har de beholdt noe. Vi kan sette merkelappen «kulturmuslimer» på disse guttene siden de ikke spiser svin og siden de stort sett markerer id al-fitr, selv om den ikke feires like mye som de gjorde i hjemlandet. De har med det tatt med seg tradisjoner og en tankegang som er religiøs, men som også kan bli sett på som kultur, slik guttene gjør selv. Også dette med helse kan spille inn her. Spesielt Bosco bruker helse som argument for å faste og å holde seg unna svin og alkohol, og gjennomfører derfor ramadan, i hvert fall innimellom, med flere tanker i hodet enn bare religion.

Bosted, familie og religiøse nettverk ser ut til å spille en stor rolle i forholdet til religion og religiøs praksis. Dette vil jeg komme tilbake til i denne drøftinga.

5.2 Familie

Fire av mine fem informanter kommer fra ganske strengt religiøse land, og har en del av sin oppvekst i det sekulære Norge. De vil derfor befinne seg i et skjæringspunkt, og kanskje også i en konflikt, hvor familiær tilhørighet er i ganske streng islam, mens samfunnstilhørighet er i et sekulært samfunn. Primærsosialisering i barndommen har alle mine informanter hatt ved at de har bodd sammen med nær familie. Tre av dem har også hatt en mer formell religiøs sosialisering gjennom at de har gått på koranskole. Det som skiller disse fem fra de fleste andre i Norge, er at alle har hatt store endringer i livet i 11-14-årsalder. Cataleya ved at hun flyttet fra sin muslimske familie og inn i et fosterhjem med etnisk norske ikke-muslimske voksne, Eva ved at hun og familien flyttet fra hjemlandet til den norske bygda, og de tre mindreårige flyktningene ved at de forlot familie og hjemland og endte opp i Norge og på bygda. Fire av fem har dermed mistet familien og den primærsosialiseringa de bidrar til, samt at ingen av dem lenger har den formelle religiøse sosialiseringa de hadde i hjemlandet (Østberg, 2003, s. 18, 49).

Eva, som har hele kjernefamilien sin her, har en helt annen forutsetning for å beholde sin tro og sin religiøsitet enn de andre informantene mine har. Familiens betydning i de unges religiøse liv blir understreket i flere studier, som hos Kleive og Sandberg (Kleive, 2017, s. 35, Sandberg et al., 2018, s. 91), og den hjelper helt klart Eva både i hverdagen og i høytidene. Hennes familie har opparbeidet seg sine egne tradisjoner for blant annet feiring av høytider. De prøver å gjøre det så nært tradisjonene de hadde i hjemlandet som mulig, men fravær av blant annet moské gjør at de må tenke alternativt. Denne familiens individualisering av religionen oppstår i mangel på artefakter og religiøse institusjoner. De har ikke blitt mindre religiøse, og ritualene har ikke endret betydning, men utførelsen har endret seg i mangel på det de hadde i hjemlandet. Hadde denne familien bodd nærmere en moské, ville de nok hatt andre løsninger på feiringene sine, blant annet at de hadde brukt moskeen mye mer.

For Eva er det kanskje nettopp familie og familiesituasjonen som er til hinder for at hun ikke får kommet seg «opp og ut», den ene av de tre kategoriene til Eriksen og Andersen (Eriksen & Andersen, 2021, s. 10). Mor er syk, og hun trenger mye hjelp. På grunn av blant annet språk, er det vanskelig med hjelp utenfra. Hun får den hjelpen hun har krav på fra det offentlige, men det

er tryggere for mor at Eva tar mye av omsorgen for henne. Dette gjør at Eva ikke får flytte til en større by for å studere. Dette fører også til Eva ikke får den nærheten til en moské, slik hun hadde da hun studerte i Oslo, og som hun forteller at hun savner. For at Eva skal få oppfylt sine ønsker om både utdanning og nærhet til moské, må hun med andre ord flytte fra familien og bygda.

Det virker som Bosco vil veldig gjerne klare å gjennomføre ritualene. Han sier at han gjennomførte ramadan og bønnene på grunn av helse, religion og mamma da mamma var i Norge under ramadan i fjor. Det var tydelig at hensynet til og forventningene fra mamma som var viktigst, men han ga også tydelig uttrykk for at han likte det og var stolt av det. Foreldrene og deres forventninger understrekes i de studiene jeg har brukt i min forskning. Det kan vi blant annet se hos Østberg som forteller at barna blir motivert av foreldrene til å gjennomføre bønnene (Østberg, 2003, s. 48) og hos Kleive som forteller at ungdommene er opptatt av de forventningene de møter hos foreldrene (Kleive, 2017, s. 35). Videre viser studier at religiøsitet følger generasjonene, altså at religiøse foreldre oftere får religiøse barn (Furseth & Repstad, 2023, s. 205). Dette kan vi se hos Eva som betegner seg selv som religiøs og som er opptatt av å utføre religionen sin riktig.

Fravær av familie gjør det vanskelig å opprettholde den religiøse praksisen, noe vi kan se på de tre som kom som mindreårig flyktninger. Ingen av de presiserer at det er fravær av familie som gjør at de har blitt mer sekulære, men alle var mer praktiserende da de bodde i hjemlandet og sammen med familien. De har også fått helt andre roller enn det de hadde i hjemlandet. Da var de barn og kunne lære av foreldrene. Da de kom til Norge, var de mer overlatt til seg selv og fikk ansvar for sin egen religiøse sosialisering, selv om de bodde i en bolig hvor de fikk omsorg. For Bosco framstår sammenhengen mellom familie og religiøs praksis tydelig. Han levde noen år uten nær familie, men da mor og brødrene kom til Norge, fastet han i ramadan og han gjennomførte bønner, noe han ikke hadde gjort på noen år.

5.3 Bosted

De tre mannlige informantene mine mener at de har blitt mindre religiøse i Norge. En av grunnene kan være at det er lite sosial kontroll, og som de sier selv, så er det ingen som verken følger med eller bryr seg. Dette kan ha noe med bosted å gjøre, og at det nok kan være

annerledes i byen der det er flere muslimer. Dette støttes av Kleives undersøkelser på unge tamiler i rurale strøk som også mener at det er mindre sosial kontroll på grunn av den spredte bosettingen på Nord-Vestlandet, der hun har forsket (Kleive, 2017, s. 39).

Mangelen på religiøst nettverk og en moské gjør deler av den religiøse praksisen vanskeligere, sammenlignet med muslimer som bor på større steder. Ved å forenkle det religiøse livet og dets praksiser, vil det også bli enklere å bevare tradisjonene og kulturen de er vokst opp med. Bosco forteller at det er mye enklere å holde på ritualene når man er sammen med andre, blant annet fordi han får større motivasjon. Han glødet da han fortalte om id-feiringen i fjor da han var med venner i Oslo, var kledd i tradisjonelle klær og hadde en feiring som var nærmere det han hadde hatt i hjemlandet. Det var ikke det samme, selvfølgelig, men det var en feiring han satte stor pris på. Når de enslige muslimene ikke har mulighet til å reise til Oslo, virker det som om feiringene i større grad utgår. Ahmad forteller at de ofte er slitne etter ramadan og siden de er så få, blir det lite feiring av id al-fitr. Det blir mer en liten samling hvor de spiser mat sammen og sover.

Man er ikke avhengig av moské for å utføre religiøse ritualer, ifølge mine informanter. Man kan be og lese i Koranen hjemme, men det er ikke alltid så lett å få det til. Ahmad gjentar flere ganger at man må ikke være i moské, men han sier også at det er mye koseligere å være sammen. Når vi snakker om muligheten får å få en moské i nærområdet, er det noe han ønsker seg veldig. Ikke bare for å få et sted å be, men også for å møte andre for å diskutere hadither. Dette med å diskutere hadither og bli enda tryggere på reglene i islam fremhever også Eva som et ønske å ha i nærheten.

Som jeg skrev tidligere i oppgaven, er et religiøst møtested viktig i diaspora og et religiøst møtested kan hjelpe de unge muslimske informantene mine til å opprettholde sin religion, sin kultur og sine tradisjoner. For selv om de sier at de er lite religiøse, virker det som praksisen likevel betyr noe for dem og at de har sin hverdagsreligion. Det er noe som ligger i ryggmargen, blant annet dette med å ikke spise gris og å være forsiktige med alkohol. Dette møtestedet kan også bli svært viktig for ungdommer i en brytningsfase når de norske jevnaldrende flyr på fest, holder de muslimske ungdommene seg i større grad hjemme.

Bosted påvirker også jobb og jobbmulighetene. Ahmad sto overfor et valg da han skulle begynne å jobbe på bensinstasjonen hvor han måtte håndtere og selge blant annet bacon. Han

valgte da at det var viktigere å kunne jobbe for å overleve. En annen utfordring med jobb er bønnetidene. Å gjennomføre bønn til riktig tid er utfordrende for mange unge muslimer og det sekulære Norge legger ikke til rette for å kunne be på tid. Dette er en av hovedgrunnene til at bønn blir nedprioritert av mange muslimer, ikke bare for mine informanter, ifølge Sandbergs studie. Også fredagsbønnen er utfordrende siden den foregår i skole- og arbeidstida (Sandberg et al., 2018, s. 55). For mine informanter blir det enda vanskeligere med bønn, og da spesielt fredagsbønnen, siden det er så langt til nærmeste moské. I tillegg er det et dårlig kommunikasjonsstilbud i området, noe som det enda mer utfordrende å komme seg til moskeene. Man blir dermed avhengig av både førerkort og bil, noe som ble vanskelig for flere av mine informanter da de var mindreårige og ikke hadde familie.

5.4 Individualisering og hverdagsreligion

Alle informantene har familie, selv om de ikke bor sammen med dem. Alle har også venner og går på skole eller har en jobb. De framstår derfor ikke som ensomme i hverdagslivet, men heller som sosiale vesener som trives sammen med andre. Når det kommer til de religiøse ritualene, framstår de annerledes. Eva, som bor i en stor familie, forteller at det beste med å være i moskeen er alenetid. Noe av grunnen til det er at hun ikke snakker språket i sin favoritt-moské, men hun sier selv at alenetiden er det viktigste. Dette kunne kanskje vært annerledes hvis hun hadde bodd over tid i en by og fått en fast moské. Da ville hun kanskje også benyttet seg av tilbudene som er i moskeene, og fått et større sosialt nettverk der. Eva ønsker å lære mer om religionen sin og siden hun ikke har tilgang til moské eller imam i nærområdet, må hun legge ned mye egeninnsats for å lære. Det samme forteller Cataleya som bruker mye av tiden sin på å lære om egen religion. Hun har ikke tilgang på verken moske eller familie i dette arbeidet. Riktignok har hun nå flyttet til en mellomstor by med moské, men det er nok ikke så lett å oppsøke den alene.

Flere av informantene mine framstår som såre og at de savner noe. Bosted ser ut til å bidra til denne sårheten. Eva savner nærheten hun hadde til moskeen da hun bodde i Oslo, og muligheten til å tilbringe mer tid i denne. Mohammed har på mange måter mistet religionen sin. Han sier selv at han er muslim, men sier at han dessverre har slutte å be. Da jeg spurte han om han savnet det, ble han veldig usikker og dro på det. Han stilte selv spørsmålet om han kanskje ikke er

muslim likevel, han gjennomfører tross alt ingen av de fem søylene. Bosco ønsker å være en god muslim og er veldig stolt når han får gjennomført ritualer, men bosted og avstand til moské og andre praktiserende muslimer gjør det utfordrende for han å klare det. Cataleya bor ikke sammen med foreldre og søsken og søker etter trøst i religionen.

Selv om de tre guttene fremstiller seg som lite eller ikke religiøse virker likevel som at religion betyr mer for dem enn de sier, og kanskje enn de tror selv. To av dem er stolte over og glade for å være muslimer, men de framstiller seg selv som mer sekulære. De har fortsatt noen religiøse ritualer de ønsker å gjennomføre, spesielt Bosco og Ahmad, og vi ser her en religiøs individualisering. De trekker altså ut det av religionen som er viktig for dem, og som de ønsker å gjennomføre. Og, som for mange andre unge muslimer, er det bønn og ramadan som er viktigst for dem (Sandberg et al., 2018, s. 54). I denne sammenheng kan man vise til Nancy Ammerman som skriver at man kan være både religiøs og sekulær på én gang og at man ikke må skille mellom hverdagsliv og religiøse handlinger (Ammerman, 2014, s. 195). Og gjennom denne religiøse individualiseringen ser vi at disse to guttene har utformet sin egen form for hverdagsreligion. En del av handlingene ungdommene gjennomfører kan også legges på kulturelle tradisjoner, sånn som at de ikke spiser svin, men spesielt Ahmads innsats for å rekke bønnene og gjennomføre ramadan er en form for hverdagsreligion. Ahmad har også funnet en løsning og forklaring på at det er greit at han håndterer og selger svinekjøtt. Uten denne personlige tilretteleggingen for å unngå forbudet mot å spise svin, ville han hatt store problemer med å finne seg en jobb på bygda. Hverdagsreligion handler tross alt om vanlige mennesker og deres tilpasninger av religion og hverdagsliv slik at de får det livet de ønsker seg. Og at de kan tilpasse religiøse handlinger til sitt liv, uten at det nødvendigvis er tilpasset religiøse autoriteter (Ammerman, 2016, s. 87). Dette handler ikke om at Ahmad nødvendigvis er mindre religiøs, men mer om at han må tilpasse de religiøse handlingene og kanskje gjennom det, føler seg mindre religiøs. Han kan ikke utføre religionen som han er vant til fra hjemlandet og slik som familien hans fortsatt utfører dem. Han lever tross alt i et grisgrendt samfunn i et sekulært Norge hvor han mangler det meste av det han er vant til fra hjemlandet: familie, nettverk, religiøs institusjon og religiøse møtesteder. Dette fører til at hans religiøsitet må bli individualisert. Han må finne sine egne løsninger på ritualene, og han må ofte utføre dem alene. Det at Ahmad fortsetter å utføre ritualene forteller noe om ritualenes viktighet, og at deres hensikt er blant annet å skape orden og tilhørighet (Furseth & Repstad, 2003, s. 157). Amerikaneren Erving Goffman understreker også viktigheten av ritualer og tilhørighet, nemlig ved å påstå at «ritualer

intensiverer felles følelser og styrker derved samholdet mellom deltakerne» (Furseth & Repstad, 2003, s. 73). Ahmad opprettholder dermed tilhørigheten til familie og religion gjennom ritualene, selv om han og familien utfører dem på hver sin side av kloden. Gjennom det utformer Ahmad sin individuelle religiøsitet ved å bruke ritualene for å beholde og vedlikeholde den religiøse tradisjonen han har fra sin familie og som han fortsatt deler med dem (Furseth & Repstad, 2003, s. 157).

5.5 Fra ytre til indre religiøsitet

Undersøkelser viser at nestekjærlighet og personlig moral blir viktigere enn å holde seg til autoritetenes forventninger for mange religiøse unge i alle religioner. Nestekjærlighet er et uttrykk som ofte forbindes med kristendommen, men jeg velger å bruke begrepet og betydningen av det likt i alle religionene.

Religionssosiologen Pål Repstad mener at et aspekt, og også en følge av sekularisering, er privatisering av religion (Repstad, 2020, s. 42). Det betyr blant annet at religionen blir en del av en persons «indre liv», og at man er lite opptatt av å misjonere eller invadere andre med sin egen personlige tro (Repstad, 2020, s. 43). Man ser her en ny måte å være religiøs på. Man ønsker heller å være et godt menneske, og at religionen først og fremst blir et indre moralsk kompass (Repstad, 2020, s. 44). Dette gjelder også for mine informanter. Bosco forteller at *«Hovedpoenget er jo at man skal være en grei person og være snill med andre. Det er hovedpoenget med å være muslim, da»*. Dette er noe Eva og Cataleya er enige i og de også legger religionen til grunn for det. Cataleya forteller at hun legger vekt på å være ekstra snill mot andre når det er ramadan. De studiene jeg har brukt i arbeidet med denne oppgaven viser det samme, at nestekjærlighet blir mer og mer viktig for de unge troende. I «Unge muslimske stemmer» kan vi lese at mange av deres informanter forteller at islam er årsaken til ønsket deres om å bli et bedre menneske, og at de gjør gode handlinger. Islam er rett og slett en positiv del av livet deres (Sandberg et al., 2018, s. 47). Riktignok er det et ideal å følge de fem søylene, men det er altså viktigere for flertallet å ikke følge søylene rigid og heller være et godt menneske (Sandberg et al., 2018, s. 75).

Tendensen til en individualisering og privatisering av unges religion er et fellestrekk forskere ser i alle religioner, spesielt i Norge og Vesten. I tillegg til mer nestekjærlighet og mindre

praktisering, er også troen på en hjelpsom og kjærlig gud et fellestrekk (Repstad, 2020, s. 63). Man har altså et positivt syn på gud, og ikke ser ikke på gud som dømmende og straffende.

Denne individualiseringen fører også til økt refleksjon (Østberg, 2003, s. 167) og en slik refleksjon kan også føre til et annet menneskesyn. Mohammed er en av de som har fått et helt annet menneskesyn etter at han kom til Norge. Det var rart for han å komme fra et religiøst land til Norge hvor folk er mest opptatt av mennesker. Og så lenge mennesker er gode mot hverandre, så er det det samme for han hva de tenker og gjør. Han mener derfor at muslimske land tar feil når de fordømmer homofile. Han synes at folk skal få lov til å være den de er og elske den de vil. Dette er et tema hvor man finner mye uenighet blant unge muslimer, noe vi kan se i blant annet Bangstads undersøkelser. To av tre informanter mente at dette strider imot islam, men alle tre mente samtidig at de er mennesker som dem, og man skal respektere andre mennesker og deres valg (Bangstad, 2017, s. 205-210). Også i Sandbergs undersøkelser er det uenighet blant informantene. Noen var veldig motstandere og mente at homofile burde straffes, noen til og med med døden. Men de fleste var mente det var forskjell på homofili som legning og homofil praksis, altså at man kan ha følelser for en av samme kjønn, men ikke ha sex med vedkommende. De uttrykket sympati for de homofile og for noen var dette et privat anliggende. De mente da at seksualitet er en sak mellom deg og Gud (Sandberg et al., 2018, s. 69-71).

Dette spørsmålet viser tydelig hvordan unge muslimer står i en konflikt mellom tradisjonell religion og det sekulære samfunnets holdninger. Individualiseringen av religion henger sammen med privatisering av seksualitet, og alle kan trekke ut det som er viktig for en selv. Og selv med så store motsetninger inne i seg selv, ser vi her at nestekjærlighet er viktig for veldig mange (Sandberg et al., 2018, s. 71).

5.6 Framtid på bygda?

Fire av informantene mine er veldig klare på at de trives på bygda. Cataleya gjorde det ikke, og ønsker ikke å flytte tilbake.

Om de faktisk blir, eventuelt kommer tilbake etter endt utdanning, kan man jo lure på. Ingen av dem har de dype røttene her, verken gjennom utvidet familie eller slektshistorikk, og ingen av dem eier egen bolig. Alle bor her fordi de er plassert her. Men på en annen side, så har alle et

nettverk og de har viktige omsorgspersoner. De vet hvem de skal spørre hvis et er noe du lurer på, og det er mange som er villige til å hjelpe. Og man kan jo lure på om de har økonomi til å bosette seg et annet sted hvor leieprisene er høyere. De har tross alt ingen familie her som kan hjelpe dem, og det er nærliggende å tro at flere av dem sender penger hjem til familien i hjemlandet.

6 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg jobbet med problemstillinga: Hvordan påvirker det rurale bostedet de unge muslimenes tro og religiøse praksis?

Avstanden til nærmeste moské og andre religiøse møtepunkter er en utfordring for alle mine informanter. Det å bo på bygda har forsterket mer generelle tendenser som privatisering og individualisering for de unge muslimene. To av de tre mindreårige flyktingene er eksempler på dette. Spesielt Ahmad forteller at han utøver mye av religionen sin alene og det som er det største hinderet, slik han ser det, er tid. Han prøver å gjennomføre så mange ritualer han kan, men det er ikke så lett å få det til. Han ønsker seg et religiøst møtested hvor han kan utøve religionen, og lære mer om den siden avstandene til moské og andre muslimer er så store. For Bosco handler nok mye om motivasjon til å utføre sin religion. Han finner denne motivasjonen når han er sammen med venner i byen og når han er sammen med moren. Det er vanskelig for han å gjennomføre ritualene når ingen er der for han og han ikke har noe sted å gå til. Han fortalte med stor iver om id-feiringer han har hatt sammen med venner i Oslo, og vil gjerne fortsette med det framover. Da han fikk gjenforening med moren, fikk han også en slags gjenforening med religionen ved at han klarte å gjennomføre flere ritualer. Han fortalte han da gjennomførte ramadan og at han ba hele den måneden. Den manglende sosiale kontrollen som nok fører til at Bosco ikke er like ivrig når moren ikke er her, kjenner også Mohammed på. Det er ingen som bryr seg, forteller han, og da blir det lettere å la være å gjennomføre ritualene når heller ikke troen er så sterk. Mohammed forteller selv at han ikke er religiøs og at han ikke gjennomfører noen av de religiøse ritualene, og han lurte på om han faktisk er muslim.

Cataleyas ønske om å finne sin religion sendte henne inn i egenstudier. Om det er det at hun flyttet i fosterhjem som er motivasjonen for å finne sin egen religiøse identitet, eller om det er det at hun flyttet til bygda uten mange tilbud, kan man bare spekulere i.

Som denne oppgaven har vist, er også familie en viktig faktor i de unge muslimenes liv. Det blir understreket spesielt når vi ser på forskjellene mellom Eva og de andre informantene i denne oppgaven. Viktigheten av familie forsterkes på mange måter når avstandene blir så store, noe vi kan se hos Eva. Evas sterkt religiøse familie hjelper henne med å bevare sin egen religiøsitet gjennom kunnskap og gjennomføring av religiøse markeringer. I fraværet av en moské har denne familien likevel funnet måter å utøve de religiøse ritualene på og gjennom det

bevart religionen og religionsutøvelsen Selv om det ikke er helt likt som i hjemlandet, er innholdet og viktigheten av ritualene til stede. Endringen i gjennomføring av ritualene påvirkes også av at familien bor langt unna en moské, slik at de må gjennomføre ritualene alene eller sammen med noen få andre, på et egnet sted. Likevel forteller Eva om et savn etter å bo i by og i nærheten av en moské hvor hun kan kjenne på fellesskap med andre muslimer, og at det er lettere å gjennomføre daglige ritualer som bønn.

Denne sårheten og savnet kan vi se hos alle informantene. Hos Eva på grunn av avstandene til moskeer og fellesskapet der, mens hos de tre mindreårige flyktningene er det savn etter familie og religionen. Ahmad forteller om en ensomhet, Bosco om at han ikke har motivasjonen, mens Mohammed lurer på om han i det hele tatt er muslim. Cataleya leter etter tilhørighet og savnet det å være en god muslim, noe hun ikke føler at den biologiske familien hennes er. Eva og Cataleya kompenserer på en måte gjennom å øke kunnskapen og kompetansen om egen religion, mens guttene aksepterer mer det de har lært, og prøver å gjøre så godt de kan med den kunnskapen de allerede besitter.

Det at de bor på bygda gjør at informantene mine er minoriteter på flere måter, både som muslimer, innvandrere, innflyttere og uten de dype familiære røttene som Andersen og Eriksen påpeker i sin artikkel. Da blir det vanskelig å kjenne på den tilhørigheten som andre ungdommer på bygda gjør. Da kan det også bli vanskelig for informantene mine å bli boende på bygda i framtida.

For å oppsummere så mener jeg at alle mine informanternes tro og religiøse praksis er påvirket av å bo på bygda. Og da er det ikke nødvendigvis mindre religiøs tro, men en endring av ritualene, og for noen tolkes det dithen at de tror mindre. Hvis man i tillegg tar med kombinasjonen bygd og fravær av familie, har det for noen av mine informanter blitt vanskelig å beholde ritualene og religiøsiteten de hadde i hjemlandet.

7 Litteratur

- Ammerman, N.T. (2014). Finding Religion in Everyday Life. *Sociology of Religion*, 75(2), 189–207. <https://doi.org/10.1093/socrel/sru013>
- Ammerman, N.T. (2016). Lived Religion as an Emerging Field: An Assessment of its Contours and Frontiers. *Nordic Journal of Religion and Society*, 29(2), 83-99.
<https://doi.org/10.18261/issn.1890-7008-2016-02-01>
- Anker, T. (2020). *Analyse i praksis. En håndbok for masterstudenter*. Cappelen Damm Akademisk
- Bangstad, S. (2009). *Sekularismens ansikter*. Universitetsforlaget.
- Bangstad, S. (2017). Under horisonten. I I.M. Høeg (Red.), *Religion og ungdom* (s. 199-213). Universitetsforlaget
- Blå Kors. (2023). *Studenter som ikke drikker risikerer å falle utenfor fellesskapet*
<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/17990078/studenter-som-ikke-drikker-risikerer-a-falle-utenfor-fellesskapet?publisherId=89284&lang=no>
- Botvar, P.K. & Trynes, I. (2017). «Jeg kaller det Stine-tro». Unge mennesker, individualisering nyreligiøsitet. I I.M. Høeg (Red.), *Religion og ungdom* (s. 136-156). Universitetsforlaget
- Brottveit, Å. (2023). Mer religiøse enn sine foreldre: Religiøs overføring og individualisering blant norske muslimer. *Prismet*. 74(4), 313-334.
<https://journals.uio.no/prismet/article/view/10752/8810>
- Eidhamar, L.G. (2004). Islam. I L.G. Eidhamar (Red.), *Religioner og livssyn* (s. 109-193). Høyskoleforlaget
- Eriksen, I.M. & Andersen, P.L. (2021). Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge. En flermetodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser. *NOVA-rapport*, 2-21.

Hentet fra: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgglefindmkaj/https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6519/NOVA-Rapport-2-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Friberg, J.H. & Sterri, E.B. (2021). Decline, Revival, Change? Religious Adaptations among Muslim and Non-Muslim Immigrant Origin Youth in Norway. *International Migration Review* 55(3), 718-745. <https://doi.org/10.1177/0197918320986767>

Furseth, I. & Repstad, P. (2003). *Innføring i religionssoiologi*. Universitetsforlaget.

Furseth, I. & Repstad, P. (2023). *Innføring i religionssoiologi* (2.utg). Universitetsforlaget.

Gleiss, M.S. & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter. Å utvikle ny kunnskap i forskning og praksis*. Cappelen Damm Akademisk

Hansen, T. & Flaskerud, I. (2020). Familiens betydning for ungdoms religiøse identitetsutvikling. Ungdom med muslimsk bakgrunn i fosterhjem. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 1(1-2020), 42-56. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-01-04>

Hellevik, O. (1991). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (5. utg.). Universitetsforlaget.

Hovdelien, O. (2019). *Religion og samfunn. En innføring*. Fagbokforlaget.

Høeg, I.M.. (2019). Innledning. I I.M. Høeg (Red.), *Religion og ungdom* (s. 199-213) . Universitetsforlaget

ICC – Islamic Culture Center (2023). Hajj/Umrah <https://www.islamic.no/hajjumrah/>

ICC – Islamic Culture Center (2024). Om ICC. <https://www.islamic.no/om-icc-2/>

Jacobsen, K. (2018). En flerreligiøs verden og religionsmangfoldet i Norge. I K. Jacobsen (Red.), *Verdensreligioner i Norge* (4. utg, s. 13-31). Universitetsforlaget.

Kleive, H.V. (2017). Mestring og balanse. Trekk ved ung hindureligiøsitet. *Prismet*, 68(1-2), 27-41. <https://journals.uio.no/prismet/article/view/4737/4177>

- Krumsvik, R.J. (2019). *Kvalitativ metode i lærarutdanninga*. Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i krle (rle01-03)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/kompetansemaal-og-vurdering/kv178>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg). Gyldendal.
- Pettersen, S.A. (2023). Regjeringen Støre. I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 13. januar 2024 fra https://snl.no/Regjeringen_St%C3%B8re
- Rasmussen, T. (2023). Statskirke. I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 13. januar 2024 fra <https://snl.no/statskirke>
- Repstad, P. (2020). *Religiøse trender i Norge*. Universitetsforlaget.
- Rian, E. & Eidhamar, L.G. (1999). *Jødedommen og islam* (2. utg). Høyskoleforlaget
- Roald, A.S. (2004). *Islam*. Pax Forlag A/S
- Roald, A.S. (2007). Islam. I I.S. Gilhus & L. Mikaelsson (Red.), *Verdens levende religioner* (s. 277-331). Pax Forlag A/S
- Rye, J. F. (2016). Transnasjonale hverdagsliv: Østeuropeisk innvandrerungdom i distrikts-Norge. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 16(1), 3–39. <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1589>
- Sandberg, S., Andersen, J.C., Gasser, T.L.U., Linge, M., Mohamed, I.A.A., Shokr, S.A. & Tutenges, S. (2018). *Unge muslimske stemmer. Om tro og ekstremisme*. Universitetsforlaget.
- Statistisk sentralbyrå (2024). *Antall konfirmasjoner synker jevnt*. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/den-norske-kirke/artikler/antall-konfirmasjoner-synker-jevnt>
- Sødal, H.K., Hodne, H., Repstad, P. & Tallaksen, I.M. (2018). *Religioner og livssyn i skolehverdagen*. Cappelen Damm AS

Tvedt, K.A. (2024). *statsråder i Norge* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 5. februar 2024 fra https://snl.no/statsr%C3%A5der_i_Norge

Vogt, K. (2008). *Islam på norsk. Moskeer og islamske organisasjoner i Norge* (2. utg). Cappelen Damm

Vogt, K. (2018). Islam i Norge. I K. Jacobsen (Red.), *Verdensreligioner i Norge* (4. utg, s. 133-172). Universitetsforlaget

Østberg, S. (2003). *Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*. Universitetsforlaget.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, Samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet *Islam på bygda?*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvordan det er å praktisere islam på bygda. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å se på mulighetene og utfordringene ved å praktisere islam på bygda i Norge. På bygda bor man langt fra moskeer, imamer, andre muslimer og møtesteder for muslimer og personer fra samme opprinnelsesland.

Jeg ønsker å finne ut hvordan du praktiserer din religion og hvordan det påvirker livet ditt. Jeg lurer også på om du tror det hadde vært annerledes om du hadde bodd i en by.

Dette forskningsprosjektet er en masteroppgave og studiet heter «Erfaringsbasert master i KRLE».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF Vitenskapelige Høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta siden du er innenfor målgruppen jeg ønsker å undersøke.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller opp i et intervju. Det vil si at vi har en samtale hvor jeg ønsker at du snakker mest mulig fritt. Jeg kommer til å stille spørsmål slik at jeg får svar på det jeg lurer på. Intervjuet vil vare i 30-60 minutter, og det vil handle mest om hvordan du praktiserer din religion og dine tanker rundt det. Intervjuet blir tatt opp og senere transkribert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger.

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er bare jeg og veilederen min, Audun Toft, som har tilgang til opplysningene du gir. Opptaket og transkriberinga vil bli lagret på en egen enhet slik at ingen kan logge, ev hacke, seg inn på mine brukere og lese og/eller høre det vi har snakket om.

Du vil ikke bli gjenkjent i oppgaven jeg skal skrive. Du vil få et annet navn, samt at området du bor i og opprinnelseslandet til din familie, vil bli anonymisert.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes? Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven er godkjent, forhåpentligvis før sommeren 2024. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF Vitenskapelige Høyskole har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
å få slettet personopplysninger om deg
å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

MF Vitenskapelige Høyskole ved Audun Toft, Audun.Toft@mf.no

Vårt personvernombud: Berit Widerøe Hillestad: berit.w.hillestad@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Audun Toft
Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

XXXX
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Islam på bygda, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2, Intervjuguide

Intervjuguide

Introduksjon med informasjon om meg, hensikten med intervjuet og gjennomgang av informasjonsskrivet.

Personlig bakgrunn

- a) Navn
- b) Alder
- c) Bosted. Hvor lenge i Norge, andre bosteder før [STEDSNAV N SENSURERT I PUBLISERT VERSJON] Historie før ankomst til Norge.
- d) Familie (søsken, foreldre, annen familie med bosted)

Religiøs praksis i dag og hvordan ville det vært hvis du hadde bodd i en by?

- a) Hvordan definerer du deg selv? Muslim? Norsk? Religiøs?
- b) Hvordan praktiserer du din religion?
- c) Hvordan påvirker religion din hverdag?
- d) Hvilke av de fem søylene følger du? Forklar
  - a. Faste
  - b. Bønn
  - c. Trosbekjennelsen
  - d. Almisse
  - e. Pilegrimsreise
- e) Er du ofte i moskeen? Hvilken moské? Hvilke(t) språk snakkes det der?
- f) Møter du andre muslimer hvor religiøs praksis er i sentrum? Ungdommer, voksne?
- g) Har du gått på Koranskole? Hvor lenge? Hva lærte du der?
- h) Bruker du internett i din religiøse praksis? Hvilke sider eller grupper bruker du?
- i) Hvis det er noe du lurer på om islam, hvem spør du?
- j) Hijab. Hvorfor bruker du / bruker du ikke hijab? Ville det vært annerledes i en by hvor det er flere som bruker hijab?

Høytider

- a) Hvordan feirer du og familien din høytider?
- b) Feirer dere noen norske høytider?

Framtida

- a) Hvordan ser framtida di ut? Utdanning, jobb
- b) Tror du at du blir boende på bygda, eller tror du du kommer til å flytte til en by?
- c) Hva kan gjøres i ditt lokalsamfunn som gjør at det blir lettere / bedre for deg å være en muslim på bygda?

Er det annet du har lyst til å tilføye?